

ВІСНИК ЖЕСЕРХЛД

- VISNYK

*Свобода народам!
Свобода людині!*

Спілбн - політичний місачник

ЗМІСТ

I. Вовчук — 38 паралеля кровавить	1
Олександер Оглоблин — Бендерська конституція 1710 року	4
Хосе Орtega i Гассет — Бунт мас	11
Михайло Кушнір — Наворот спієнтизму	14
M. П. — Сміх	17
Федір Одрач — Покинута оселя	17
Вадим Лесич — Із давніх зошкітів	19
Я. Г. — Весна	20
O. Орликівський — Про дипломатичні зносини України з Царгородською Патріархією	21
Карай-Дубина — Чи віджив капіталізм?	23
I. Хорольський — Робітниче „ні”	28
Різне	
Приборкують молодь	29
Діла патріарші	29
Змаг в пропаганді	30
„Мертвий ожив”	30
Десятиліття відділу ООЧСУ в Йонкерсі	30
M. Коцибала — Про одинадцятий відділ ООЧСУ	31

ОРГАНІЗАЦІЯ
ОБОРОНИ
ЧОТИРЬОХ
СВОБІД
УКРАЇНИ

НА ФОНД ДОПОМОГИ РОДИНІ СЛ. П. СТЕПАНА БАНДЕРИ ЗЛОЖИЛИ:

(Імена жертвовавців проголошуємо в порядку надходження)
(Продовження)

АМСТЕРДАМ, Н. І.

\$ 3.00 — М. Кривулич.
По \$ 2.00: Т. Федаш, А. Качан, П. Сомик, І. Мандро, В. Трофим, М. Мелешко.
По \$ 1.00: А. Кравчук, О. Пристай, П. Стадник, П. Зенич.
Листа ч. 902. Збірщик О. Пащак.
\$ 10.00 — І. Пилипів.
По \$ 5.00: О. Пащак, о. К. Тимочко.
По \$ 3.00: Д. Олійник, С. Гнатківський.
По \$ 2.00: Н. Гулягроцький, В. Вересюк.
По \$ 1.00: Т. Кокорудз, М. Юрчук, К. Бішко, С. Небрицький.
Листа ч. 905. Збірщики: Д. Римарчук, П. Бабала.
\$ 2.00 — Дмитро Римарук.
По \$ 1.00: Л. Базар, В. Вдовичин, П. Бабала, П. Грушевський, К. Семчук, В. Барабаш, І. Желяско, Г. Федорончук, В. Яремишин, В. Мельник, Н. Андруховський, О. Вдовичин, І. Гриців.
Листа ч. 904. Збірщик Я. Дулиш.
\$ 10.00 — Я. Дулиш.
По \$ 2.00: Х. У., П. Войціховський, В. Ільницький, М. Сайсик, Ю. Грицай, В. Селедець, П. Мажак.
По \$ 1.00: Т. Комаринська, В. Михалюк, О. Базарницький, О. Купчинська.
Амстердам, Н. І.: збірка на Фонд Визволальної Боротьби ім. С. Бандери на поминках 15 В. ООСЧУ — \$39.00.
Сенекеді, Н. І. — листа ч. 903 збір, М. Свідерський.
По \$ 5.00: М. Свідерський, А. Підвірбіцький.
По \$ 2.00: Г. Лех, Я. Ліщинський, П. Парашак.
\$ 1.00 — М. Бучак.
Джерзі Ситі, Н. Дж. Листа ч. 1. Збір. Я. Гавур.
\$ 25.00 — Я. Гавур (ФВВ).
\$ 5.00 — А. Гавур.
\$ 1.00 — І. Жулинський.
Перт Амбай, Н. Дж. Листа ч. 119. Збір. А. Ковалюк
Сума — \$21.00
По \$ 5.00: А. Ковалюк, Т. Тарасюк.
\$ 3.00 — Р. Станько.
\$ 2.00 — В. Тарасюк.
По \$ 1.00: І. Савчак, М. Карак, В. Дячишин, М. Ікало, І. Федин, П. Прус.
Ютика, Н. І. Листа ч. 351. Збірщик Л. Кокодинський.
Сума \$ 72.00
\$ 25.00 — Л. Кокодинський.
\$ 10.00 — В. Івасів.
По \$ 5.00: М. Гумницький, Б. Козій, С. Мельник.
\$ 3.00 — д-р О. Волинський.
По \$ 2.00: М. Дмитрів, В. Рабій, М. Худик, В. Гнатів, В. Драгош, Р. Яцків, Е. Кахнікевич, А. Негович, д-р В. Когутяк.
\$ 1.00 — В. Кропельницький.

ВІЛМІНГТОН, ПА

Листа ч. 237, збірщик Я. Кушнір. Разом \$ 72.00.
По \$ 10.00: П. Малиновський, Е. Гусак, Е. Цибак.
По \$ 5.00: І. Княгницький, П. Стецько, Д. Волошин, Ю. Волан, Я. Кушнір.

По \$ 3.00: П. Щирба, мол., О. Слюзар.

По \$ 2.00: Я. Грицак, В. Хома, В. Щирба, Е. Бійськорський.

По \$ 1.00: П. Дзюблінський, В. Петиш, Т. Глинайський.

КЛІФТОН, ПА.

Листа ч. 238. Збірщик В. Вацікевич — \$ 22.00.

По \$ 5.00: В. Вацікевич, Н. Н.

По \$ 2.00: О. Санецькі, М. Глові, Д. Зазуляк, І. Запразла.

По \$ 1.00: С. Нич, І. Швець, І. Мачуга, І. Гакуп.

БАЛТІМОРЕ, МД.

Листа ч. 201. Збірщик А. Щіздин — \$65.00.

\$ 15.00 — А. Щіздин.

По \$ 5.00: Т. Царик, Г. Войтович, І. Грицьківський, В. Войтович, С. Поліщук.

По \$ 2.00: Відділ УНСоюзу, В. Блашків, С. Боднарюк, А. Лукіянчук, Б. Мацук, Б. Гудима, В. Вацлавів, І. Совган, В. Бутко, В. Гудима.

По \$ 1.00: О. Папіш, М. Киц.

КЕМДЕН, Н. ДЖ.

Листа ч. 222. Збірщик М. Рудницький — \$ 47.00.

\$ 10.00 — С. Лупацій.

По \$ 5.00: М. Рудницький, Панаюк, Кухта, М. Ромах. \$ 3.00 — І. Строчак.

По \$ 2.00: Марчук, Яворський, М. Ромах, Ю. Помінук, С. Соловій.

По \$ 1.00: О. Лазор, д-р І. Лазор, Кузьм'як, П. Кріль.

ФІЛЯДЕЛЬФІЯ, ПА.

Листа ч. 208 — \$ 30.00.

\$ 10.00 — В. Риндич.

По \$ 5.00: В. Стадник, М. Качанюк, Ф. Стефанишин, С. Кулик.

Листа ч. 216. Збірщик Б. Казанівський — \$ 31.00.

\$ 10.00 — М. Івасів.

По \$ 5.00: С. Яніч, П. Марчиха.

\$ 2.00 — Н. Мадзін.

По \$ 1.00: Д. Вайда, К. Білинський, І. Дидич, П. Майзик, Н. Красовські, В. Титанич, Д. Матос, В. Коліняк.

Листа ч. 236. Збірщик І. Баб'як — \$ 20.00.

По \$ 5.00: І. Баб'як, Д. Сеньох.

По \$ 2.00: А. Ковальчик, В. Аубле, Мікасели, І. Марків.

По \$ 1.00: М. Хромак, М. Бубна.

Листа ч. 226 — \$ 108.

По \$ 5.00: М. Куриляк, Маделюс, І. Ситник, М. Кухарськ, І. Мисак, Б. Кульчицький, Ребенький, А. Кушнір, В. Кушнір, С. Ковалишин, інж. Посушний, Д. Мельник, І. Гайдучок, М. Тимків, І. Баб'як, А. Мінджа, С. Рад, В. Лесів, В. Дяків, І. Крих.

По \$ 2.00: Т. Мечник, П. Кучерявий.

По \$ 3.00: М. Савка, Я. Мадай.

\$ 1.00 — І. Сирота.

(Продовження на сторінці 31-ї)

ВІСНИК

I. Вовчук

38 ПАРАЛЕЛЯ КРОВАВИТЬ

Події в Південній Кореї розвинулися швидко, як пожежа в лісі. Кільканадцять літ існував режим, очолений Синманом Рі; чотири рази перевибирає народ президента і народне зібрання (парламент) і до квітня все було гарразд. Ніхто не говорив про реакцію і небезпеку диктатури з 85-літнім „диктатором”. Більше того, при цьогорічних виборах преса подавала, що народ одностайно висловився за список президента від ліберальної партії. Не є таємницею і доброчесне ставлення ЗДА до існуючого ладу в Південній Кореї, який, після війни в Кореї, уряд ЗДА багато в чому помогає.

І раптом: „Великий муж, надзвичайний патріот, як висловився про Рі президент Айзенгавер, що заслуговує на імення батька народу”, став небезпечним диктатором, бо допустився помилок своєю безкомпромісовою боротьбою проти комунізму. Цікаво, що в заколотах, приводом до яких стали, либонь, зловживання чиновників уряду під час останніх виборів, не було висунуто жадних політичних вимог. Та й ні відкіль їм було взятися, бо за місяць перед тим відбулися вибори в країні, в яких змагалися дві партії, і кожна, очевидно, як водиться при виборах, виставляла програму, обороняла її і пропагувала. Все було нормальню аж поки одного дня „не витерпіли студенти” небезпеки „диктатури” і у виступах проти „кривавого режиму” побачили брутальність поліції і хабарництво адміністрації. А перед тим та й нині, преса стверджує, що в економічному і культурному житті країни за останні роки зроблено багато.

Швидкість і організованість виступів студентів — не досліджені, але наслідки повстання алярмуючи і остерігаючі; то є грізне моменто парламентаризмові, в змагу його проти большевицького тоталітаризму. Справа не в такій чи іншій демократії: ліберальний чи прогресив-

ній в Кореї, яку очолював довголітній воїн за корейську незалежність, — а в механіці, за допомогою якої у відповідний час з існуючого ладу робиться реакція, диктатура і все інше. Як тільки почались заколоти в Кореї, „Ізвестія”, редактовані зятем Микити, називали їх „повстанням проти кривавого режиму диктатури”, передбачаючи падіння режиму. Те саме повторяли газети Північної Кореї, Пекіну, закінчуячи, що „корейська пожежа є наслідком американської окупації”. Американські ділові кола, в час заколотів заговорили про помилки уряду, пригадавши кредити.

**

Лікування комуністичної преси зрозумілі, їй є чого радіти, бо корейська пожежа є в програмі імперської стратегії, про яку, на другий день після відновлення імперії в жовтні 1917 року, Блок писав: „ми на горе всем буржуям мировой пожар раздуєм”. Корейську пожежу згашено, але дуже дорогою ціною. Та й не в ціні діло, а в тому, що в Кореї нанесено велику моральну поразку зasadам парламентаризму і нанесено її через парламент за допомогою вулиці. Один із провідних мужів Америки, за часів президента Адамса, висловився, що „голова на вулиці менше небезпечна, як духовна голова в конгресі”. Сказано це давно, але воно має велике значення в наші часи і може більше, ніж тоді.

Корейське повстання прийшло несподівано для нас та й для світу, зокрема для Вашингтону, хоч деякі симптоми його були в час безрезультативних виборів цього року, коли мали місце невеличкі зутички між прибічниками Рі і його противниками. Хоч іншого кандидата на президента, крім старенького Рі не було, але противники, чи хтось інший, збоку, викликали на вулиці невдоволення і дійшло до зутичок. Вони були незначні, але для дальшої гри потріб-

ні. Театральне мистецтво в Москві давнє і її політичні мистці уміють відповідно декорувати сцену.

Сінмана Рі перевибрано вчетверте президентом. За нього голосувало 9.633.378 корейців. Ніхто не мав сумніву в справедливості виборів, тим більше, що другого кандидата не було, його суперник, помер в лютому. У виборах змагалося дві партії: ліберальна, очолена Рі, і демократична. Розібралась між ними нелегко здалека та й розходження, властиво, не більші між ними, як у наших демократів і республіканців.

На віцепрезидента було два кандидати. Від ліберальної партії Лі, який, за офіційними даними виборів, одержав 8.255.000 голосів, а кандидат опозиції Чан одержав 1.850.000 голосів. Після своєї поразки він зараз заявив, що уряд сфальшивав вибори, бо він — Чан, мовляв, зібрав на двісті тисяч голосів більше, як переможець. Дивна арифметика переможеного. Звідкіля така точність і поінформованість про сфальшивання виборів? В заявлі, мабуть, не йшлося про фальшивання, хоч в кожних виборах бувають недоліки, вона була сигналом до заколоту.

На другий день після неї 70 членів демократичної партії демонстративно залишили Народне Зібрання, а через три тижні почалися демонстрації студентів в різних частинах Кореї. З них вирошли заколоти, а з заколотів — повстання з сотнями ранених і вбитих. Закінчився цей акт корейської трагедії смертю цілої родини віцепрезидента (самогубство), будинок якого за тиждень перед тим зруйновано. Президент, на вимогу парламенту, склав повновластя, залишив урядовий палац і з дружиною переїхав до власного будинку за містом. На палацовій площі і вулицях, по яких переїздив президент, збиралася сила-силенна корейців попрощатись з тим, хто віддав все на-

„VISNYK” — „THE HERALD”
Published by Organization for Defense of Four Freedoms of Ukraine, Inc.

Monthly except July and August when bimonthly.
Second class postage paid at General Post Office,
New York, N. Y.

I. Wowczuk Editor in Chief
Address: P. O. Box 304, Cooper Station,
New York 3, N. Y.

ції і бачив небезпеку там, де вона є — в Москві. І до останнього боровся з большевизмом. Корейці плакали, тримаючи плакати з написами: „Ми любимо тебе, наш президент”, „Хай живе президент Сінман Рі”.

Корея залишилась без президента і без Народного Зібрання. Обезголовлена нація, плачуши попрощалась з тим, хто довгі роки очолював її змаг за незалежність. Такий фінал заколотів студентів. Є над чим роздумати, бо трагедія трудолюбивих корейців є не тільки їхньою. В подіях корейських є щось більше, глибше від того, що подає преса зверху про них. Не можна пояснити тієї трагедії так, як робить елястична преса, мовляв, якби уряд зробив оте, то не сталося б того. Не можна не бачити за лаштунками корейської політичної сцени сатанинських сил, що роздмухують світову пожежу. Згадуваний А. Блок про те писав понад 40 років тому: „мирний пожар в крові Господи благослови”.

**

В Кореї діяла логіка московсько-большевицької сатанії. Як же далекі від істини повчання І. Світа, який ствердживши на сторінках „Свободи”, що „Корея в останніх роках зробила великий поступ”, повчав: „Але корейський народ ще потребує доброго політичного виховання. В країні, яка не має певних демократичних традицій, завжди є небезпека централізації влади в руках однієї або кількох осіб, відрівніх від життя та настроїв населення”. Навів його не на те, щоб полемізувати з автором, а щоб сказати, що не туди вказуємо, не там шукаємо лиха, де його треба шукати, а для нашого змагу то вельми істотно.

Заколот почався ніби проти централізації влади, а після повалення її новий, позапартійний уряд, наспіх сформований, попросив головнокомандувача збройними силами Кореї перебрати повноту влади для відновлення ладу, цебто на якийсь час встановлюється військова диктатура. А на самому початку заколотів опікуни з демократичного світу замість того, щоб шукати справжніх причин їх, поспішили об'явити Сімана Рі „диктатором”, а бунтарів „жертвами терору”. І чомусь переочили голос з Північної Кореї, радіо якої закликало робітничу клясу Південної Кореї „до боротьби

з диктатурою", а профспілки до всебічної підтримки повстання. Це в перші два дні, а на третій день відкрито кликано корейців „пovалити уряд Ri, вигнати американські війська і об'єднатись з братньою Північною Кореєю".

Припускаю, що „диктатор" Ri, один з найпослідовніших антибільшевиків, бачучи підпалювачів серед студентів, може застосував надто рішучих заходів в обороні парламентаризму. А коли він це зробив, то йому пораджено поступитись, бо, мовляв, диктатура не лицює до парламентаризму. Так стелеться до ріжка катанінської диктатури і не від нині. Хіба ж не ставили антантські опікуни з Одеси Українському Урядові в час нашої Визвольної війни, вимог позбутися окремих членів уряду? Ставили, і то в час посиленого натиску більшевицької агентури знутра. Цих речей нам забувати невільно, зокрема в наші часи. Роздумуючи над трагедією корейців, я думаю, що дійсна причина її лежить в двох опіках над нацією, штучно розрізаною надвое.

„Кривавий режим" парламентаризму повалено. Владу з вулиці перейняв начальник штабу корейської армії. Він заявив представникам преси, що червоні з півночі від 38 паралелі пожвавили свою діяльність. В Південну Корею кинуто додаткові кадри агітаторів, шпигунів і диверсантів, а військо ЗДА і південно-корейська армія приведені до боєвого поготівля. Заява рішуча, але в слові „додаткові" глум над парламентаризмом і потурання духовій голоті, що валила його, спираючись на студентську вулицю. Говориться багато про ланцюгову реакцію в розщепленні атома, а чому не помічаємо, як відбувається ланцюгова реакція катанінських сил. Ще не вщухли заколоти в Кореї, як почалася така сама гра на турецькій сцені — в Істамбулі і Анкарі. Дієві особи ті самі і зміст той самий: геть режим Мендерсе хочемо іншого. А члени демократичної фракції Корейського Народного Зібрannia, що валили вчора парламентаризм, очолений Ri, закликають валити турецький уряд, бо, мовляв, диктатура під маскою демократії не утримається. Духові плебеї з парламенту вітають турецьку вулицю, не помічаючи, що за лаштунками сцени чатус московський диявол.

**

Передбачення московських і пекінських політичних митців збулися. Колись, згодом, підніметься завіса корейської політичної сцени і може довідаємось, хто справді лицедіяв на ній, а поки що закінчився третій акт корейської трагедії. В першому акті її великопростірні землеміри запроектували дві Кореї по 38°. В другому акті прийшла корейська війна, що закінчилася модерним миром, в якому правно закріплено дві Кореї. Нині відбувається третій акт трагедії нації, культура якої сягає в далеку давнину. Не місце тут розважати над історією країни, до поневолення якої нераз прикладали своїх рук політичні мірничі великопростірної політики Росії, Франції, Німеччини, Британії, а найбільше Японії. Нераз чужоземні війська наводили по-своєму лад в Кореї, що не хотіла чужої опіки. Після російсько-японської війни 1904-1905 року прирізано країну до Японії, яка перетворила Корею в колонію з усіма „законами" колоніалізму. Старовинна корейська культура винищувалась, корейську мову переслідувалось, а насаджувано японську, — варили націю в колоніальному казані, але не зварили. Протягом війни 1931-1932 року національно-партизанський рух проти окупації охопив цілу країну.

Вкінці Другої Світової Війни, після розгрому квантунської армії Японії, корейці, спираючись на національно-визвольні сили свої, становляться на державні ноги. І стали б були, якби не великопростірна дружба Рузельта з Сталіном, що уможливила советській армії приспішено прибути, щоб „визволити" для Росії частину Кореї. Мірничі з Москви і Вашингтону, ніби для добра корейців, побили тички по 38 паралелі і постановили: бути двом Кореям. І ота паралеля кровавить 15 років.

В Північній Кореї, де немає й натяку на демократію, тихо й мирно — все мовчить, стиснуте московськими кліщами „народної влади", а в Південній, де встановлено гірший чи ліпший демократичний лад, на засадах парламентаризму, прийшло до повстання. Думаю, що справа не в виборах і не в особі віцепрезидента, а таки в паралелі. Цим зовсім не маю на увазі ідеалізувати ладу і негараздів у Південній Кореї, які могли і мабуть мали місце, але ж, говорячи про них, не треба забувати, що

Олександр Оглоблин

БЕНДЕРСЬКА КОНСТИТУЦІЯ 1710 РОКУ

I

„Знаємо бо добре, що прийняти опіку св. королівського масстату (короля Швеції) зневолило ясновельможного гетьмана Мазепу прагнення, щоб руський народ скинув московське ярмо й був вільний; але до сьогодні невідомі нам скриті думки й тасмні наміри того самого нашого Гетьмана: на яких основах почав він здвигати цю велику будівлю, в якому устрою хотів поставити нашу батьківщину, звільнивши її від московської неволі й тиранства, та якими

Південна Корея острів-фортеця в комуністичному морі навколо нього. Треба сподіватись додаткових посиленіх акцій про об'єднання двох Корей може Китаю і, мабуть, таких же невдоволень „диктатурою” у В'єтнамі. Попе діяльності для московської сатанії широке, бо двоєнь націй, після останньої війни, нароблено чимало і мабуть не без стратегії. То вже буде четвертий акт корейської трагедії, а з нею і людської свободи. Третій акт закінчився тим, що „кривавий режим” уступив, „прогресивні” сили перемогли, меншість стала більшістю, а через три місяці призначено нові вибори уряду.

Що ж алярмуючого в корейських подіях? На мій погляд алярмуючим є постава т. зв. демократичного світу. В пресі не довелося зустріти аналізи подій, навпаки, в більшості, вона обережними натяками бачила причину в недоліках уряду Рі. Якщо можна вважати сьогодні диктатором послідовного борця з комунізмом Сінмана Рі, то завтра такими стануть почерзі, або й разом, коли прийде потреба, всі голови урядів. Може бути, що Рі не завжди дотримувався зasad парламентаризму, боронячи частину нації від комуністичної зливи, але захищаючи їому це в час повстання, спровокованого сатанинськими силами, не можна забувати стратегічного положення країни, на перехресті зударів великопростірних сил. Корейські події мали місце напередодні вершинної зустрічі, коли з різних частин світу по різному готується паризька сцена. Видиме не завжди розкриває справжні рушійні сили зла, а в наших часах тим більше.

законами задумував скріпити ненарушеність Війська Запорозького”¹).

Так писали керівники української еміграції в Бендерах, у жовтні 1709 року, в своєму меморіалі до Карла ХІІ, в зв'язку зі смертю гетьмана Мазепи, що поставила перед ними низку кардинальних питань щодо майбутнього устрою Української Козацько-Гетьманської Держави.

Перше й найголовніше питання — це була нова форма української державності, яка мала замінити те, що створене було Переяславською угодою 1654 року й наступними українсько-московськими договорами. Зрив Мазепи з Москвою був не лише ліквідацією українсько-московського союзу, але й позбавляв московського царя його українського титулу („цар Малої Росії”²). Союз України зі Швецією, пов'язаний з протекцією шведського короля над Україною, не давав останньому жадних українських титулів, бо, за свідченням гетьмана П. Орлика (у „Виводі прав України” 1712 року), шведський король „не могтиме ніколи присвоїти собі „титул і герб” Українського Князівства”³). Тим самим єдиним носієм і репрезентантом найвищої влади України залишився Гетьман Війська Запорозького.

Доки живий був гетьман Мазепа, цей стан не викликав жадного сумніву. Українська політична думка давно вже була призвичасна до того, що гетьман є „зверхнійшій владца и господар отчизни” (формула з часів гетьмана Самойловича)⁴), й революція Мазепи ще більш ствердила це. Можна думати, що за нормальних умовин, в разі перемоги України у війні з Московчиною, цей стан знайшов би собі логічне правне оформлення і в титулі володаря Української держави (можливо, щось на зразок княжого титулу Юрія Хмельницького). Але поразка України, еміграція мазепинського уряду й смерть гетьмана Мазепи стали цьому на перешкоді. Зокрема, смерть Мазепи в очах українських легалістів зміцнювала на Україні позиції гетьмана Івана Скоропадського. А на еміграції склалися відносини, які чи-

мало послаблювали силу й авторитет гетьманської влади.

За таких обставин, неминуче повстало питання про взаємини основних українських політичних чинників в нових, незвичайних і дуже скомплікованих, умовах еміграції. Старі суперечності між старшинською аристократією й гетьманською владою, і між Запорожжям і Гетьманчиною знову виходили на поверхню українського політичного життя. Якщо раніше інтереси вищої старшини були, тою чи тою мірою, застережені в українсько-московських договорах (зокрема, в Коломацькій угоді 1687 року) і, в кожнім разі, старшина в своїх суперечках з гетьманом могла апелювати до царя, який, таким чином, ставав арбітром у внутрішніх українських справах (що, безперечно, дуже посилювало московський вплив на Україні), то тепер, в умовах еміграції і невтручання шведів у внутрішні українські відносини, старшина потребувала нового оформлення й гарантії своїх станово-політичних прав. Годій казати, що після смерті Мазепи становище старшини супроти гетьманської влади було значно вигідніше, а втрата гетьманського скарбу, який, за ухвалою Карла XII, дістався як спадок небожеві Мазепи А. Войнаровському, що відмовився кандидувати на гетьмана⁵⁾, ставила майбутнього гетьмана в повну залежність від старшини і, великою мірою, Запоріжжя.

Серед української старшини на еміграції вирізно помічаємо дві основні групи. З одного боку, старшина старшої генерації, що почала свою державно-політичну діяльність ще в часи Руїни. Це були: генеральний обозний Іван Ломиковський, діяч ще часів М. Ханенка й І. Самойловича, довголітній співробітник Мазепи, який був вже на схилику свого довгого життя (він помер р. 1714); полковник Прилуцький Дмитро Горленко, людина ще не старого віку (народився десь коло 1660 року), вихованець Києво-Могилянської Колегії, дуже близький до Мазепи і його свояк (або родич), діяч з великим адміністративним досвідом (був полковником з 1692 року), представник мазепинського покоління старшини, яке посідало визначне місце в українській політиці, починаючи з 1690-х років; Клим Довгополий, член Генерального Суду, майбутній генеральний суддя (1710 р.). Це були люди великої пова-

ги й авторитету, але політична роля цієї генерації була вже скінчена.

Більше значення мала друга група — молодша генерація старшини. Цеб ули вже люди Мазепинської доби, здебільшого вихованці Києво-Могилянської Академії, діячі, які готові були перейняти на себе провід української державної політики. Визначніші з них — це два молодші віком члени уряду Мазепи — генеральний писар Пилип Орлик і генеральний бунчужний (згодом генеральний осаул) Федір Мирович (племінник дружини Д. Горленка), а також кол. Полтавський наказний полковник Григорій Герцик (швагер Орлика), майбутній генеральний осаул. До цієї групи належали також: військовий канцелярист Іван Максимович (з відомого роду Максимовичів), майбутній генеральний писар (1710 р.), людина дуже освічена; брати Григорія Герцика — Іван і Опанас Герцики; сини І. Ломиковського (Володимир, Ілля й Михайло), вихованці Київської Академії, Федір Нахимовський, зручний дипломат і довірена особа Мазепи, та інші — молодші діячі. Це були правдиві вихованці Мазепи, і саме ця група старшин взяла в свої руки владу після смерті Мазепи й провід української політики на еміграції протягом наступних десятиліть, аж до половини XVIII століття. Ця група найбільше спричинилася до створення Бендерської конституції, а її лідер — Пилип Орлик став екзилльним гетьманом України⁶⁾.

Але єдину реальну українську силу на еміграції мало тоді Запоріжжя, на чолі з кошовим отаманом Костем Гордієнком, людиною великого політичного досвіду, непримиренним ворогом Москви. Головною збройною силою української еміграції були запорожці, які утворили свій осідок-Січ в Олешках, під протекцією Кримського хана. Ясна річ, ще надавало Запоріжжю особливого значення і впливу на політичне життя української еміграції. Українсько-московська війна і участь у ній Запоріжжя, а потім спільна еміграційна доля значною мірою усунули давні суперечності між Запоріжжям і Гетьманчиною (чи еміграційною гетьманською старшиною), які так давалися взнаки як часів Мазепи. На еміграції сперичатися, властиво, не було чого, ю треба було тільки подбати про те, щоб утворити такий modus

vivendi, який був конче потрібний в умовах еміграційного існування і був би бажаний на випадок переможного повороту на рідні землі.

Всі ці обставини й відносини створювали можливість компромісу трьох основних українських політичних сил, що довгі десятиліття змагалися між собою на батьківщині й тепер, після поразки у війні з Москвою, опинилися на еміграції: гетьманат, як зверхня влада Української Держави; старшина, як її провідна верства; Запоріжжя, як її — на той час єдина — військова сила. Суперечливі інтереси цих чинників були гармонійно погоджені в державно-правному акті, що мав бути конституцією України і, разом з тим, маніфестом державної волі української нації перед цілим культурним світом. З цього погляду, Бендерська конституція 1710 року була витвором колективної української політичної думки, підсумком тих обговорень і дискусій, що провадилися на еміграції взимку 1709-1710 року, а може, ще й за життя Мазепи. Є всі підстави думати, що головним редактором Бендерської конституції був Пилип Орлик⁷).

А втім, значення Бендерської конституції далеко виходило за межі самої еміграції та її внутрішніх взаємин. На складення цієї конституції великий вплив мали тогочасні зовнішньополітичні обставини, в яких опинилася українська еміграція. Події, що сталися в першій половині 1710 року, мусіли значно піднести дух і настрій еміграції після важкої депресії попередніх місяців, в наслідок військової поразки, труднощів і небезпек еміграційного життя, внутрішніх чвар серед емігрантів, певного дефетизму частини старшини, нарешті, смерти гетьмана Мазепи й жалюгідної боротьби за гетьманську спадщину поміж старшиною (Старшинською Радою) і Войнаровським.

Насамперед пощастило ліквідувати гетьманську кризу, що затяглася на кілька місяців. Орлик погодився бути гетьманом, і ця кандидатура була підтримана Запоріжжям і схвалена Карлом XII, як протектором Української держави. Це був найкращий вихід з дуже важкої ситуації й дуже щасливий вибір для української національно-визвольної справи.

Далі, не-абияке значення мало те, що шведський король погодився оформити дану ним раніше гарантію української державної неза-

лежності та кордонів Української держави й зобов'язання визволити Україну з-під московського панування. Це було урочисто стверджено в королівській „конфірмації“ Бендерської конституції й „асекураційному дипломі“, виданих Карлом XII гетьманові Пилипові Орликові 10 травня 1710 року⁸.

Ще більший вплив на настрій провідних кіл української еміграції мало пожвавлення анти-московських чинників в Європі у першій половині 1710 року. Зокрема, у березні 1710 року приїхав до Бендер новий французький посол до Туреччини, граф Дезайєр, який відбув важливі наради з Карлом XII і з П. Орликом, інформуючи їх про підтримку Швеції, в її боротьбі з Москвою, з боку Франції, Англії й Голландії⁹). Незабаром після того до Бендер проплився (через Угорщину) Київський воєвода І. Потоцький з двухтисячним загоном шведсько-польського війська. Ще раніше українська еміграція (властиво, Запоріжжя) нав'язала з Угорчиною (через угорського дипломата Пал Радаї, який побував у Бендерах наприкінці 1709 і на початку 1710 року)¹⁰). Зміцнювалися також стосунки з Кримом¹¹). Все це давало надію на те, що незабаром почнеться новий шведсько-український наступ проти Москви, за допомогою західно-європейських держав, а також Туреччини й Криму. Хоч на початку 1710 року Турецький уряд підтвердив мирний договір з Росією, але й далі в Константинополі тривало змагання різних чинників — зовнішніх і внутрішніх, що мали на меті викликати війну Туреччини проти Росії. Справді, в листопаді 1710 року була оголошена війна, яка закінчилася великою поразкою Росії на Прutі 1711 року.

Всі ці акції й пересправи відбилися й на українській еміграції й створили атмосферу, в якій могла з'явитися Бендерська конституція. Натхнена духом боротьби, глибокою вірою в правду української справи й надією на її близьку перемогу, Бендерська конституція 1710 року була не лише теоретичним твором української політичної думки на еміграції й міжнародно-політичною декларацією державних прав і прагнень України, а насамперед мала бути конституційним актом незалежності Української держави, визволеної від московської окупації.

5 квітня 1710 року Пилип Орлик був обраний на гетьмана України. Обираючи Орлика, „достойного тоєй Гетманской чести и могучого, при помощи Божой и при протекції Наяснѣйшого Королевского величества Шведского, высоким своим разумом и искусством, уряд тот Гетманский, под сее время трудное тяжкій, двигати, управляти и о интересах отчизны Малороссійской¹²⁾ радѣт и радити”, генеральна старшина й кошовий отаман Запоріжжя уклали з новим гетьманом „договір і постанову” — „*Pacta et Constitutiones legum libertatumque Exercitus Zaporoviensis*”, відомі в історії під іменем Бендерської конституції 5 квітня 1710 року. Того ж дня гетьман Пилип Орлик склав урочисту присягу на вірність Україні та її новій конституції^{13).}

II

Текст Бендерської конституції складається зі вступу (преамбули) й 16 пактів. Преамбула являє собою цікавий історично-політичний трактат, в якому висловлена ідея споконвічної тягlosti української державностi. Для творців Бендерської конституції — „народ валечный, стародавний Козацкий, прежде сего именованый Козарскій, первъ провознеслъ былъ славою несмртельною, обширнымъ владѣніемъ и отвагами рицерскими, которыми не тымъ охрестнымъ народомъ, лѣчъ и самому Восточно-му Панству (Візантійскій імперії), на морѣ и на земли страшенъ былъ...”. Потому „Праведный Судія Бог, за умножившіся неправды и беззаконія, многими казньми наказавши, тотъ народъ Козацкій понизилъ, смирилъ и ледво не вѣчною руиною низверглъ, на остатокъ военнымъ оружіемъ державѣ Польской чрезъ Болеслава Храброго и Стефана Баторія, королей Польскихъ, поработилъ”. Однакъ, „не до конца прогнѣваючися, ни во вѣки враждуючи, а хотячи на первую слободу помянутый народъ Козацкій зъ подтяжнаго на тотъ часъ панованья польского выпровадити, воздвигнулъ ревностного Православія святого, отчизны прав и вольностей войсковыхъ стародавныхъ оборонцу, валечного Гетмана, славной памяти Богдана Хмельницкого”, який визволивъ Україну з-підъ польського підданства. Далі переповідається історія українсько-московськихъ відносинъ, починаючи зъ Переяславської угоди 1654 року й кінчаючи ре-

волюцією Мазепи. Й хоч „неизслѣдованные судьбы Божіи, такъ ревностного небожниковскаго (Мазепи) намѣренія, за опачнымъ отмѣнной фортуны военной поводомъ, не тымъ не исполнили, лѣчъ и самого тутъ въ Бендерѣ декретомъ смертельнымъ прикрили”, „однакъ, осиротѣлое по смерти своего первенствующаго Реймента, Войско Запорожское, не отчаеваючися желаемой себѣ свободы и полагаючиstell сталую уфность въ помощи Божій, въ протекції наяснѣйшаго короля, его милости, Шведского, и въ праведной нашей справѣ, якая всегда обыкла тріумфовать”, постановило обрати собі нового гетьмана і „для поправы и подвигненъя упалыхъ прав своихъ и вольностей войсковыхъ” уклсти зъ нимъ „договор и постановленіе”.

Конституція визначає незалежну державу Війська Запорозького й Народу Руського, як станову виборну гетьманську монархію парліментарного типу. Гетьманъ, як голова держави, повиненъ „всѣ старанья ложити, жебы едина вѣра Православная Восточного исповѣданія, подъ послушенствомъ Святѣйшаго Апостольскаго Фрону (трону) Константинопольскаго, вѣчне утверждена была, и зъ помноженьемъ хвалы Божији, церквей святыхъ, а зъ цвѣченіемъ въ наукахъ вызволіоныхъ синовъ Русскихъ разширялася и, яко крин въ терніи, межи окрестными имовѣрными панствами, процвѣтала”, і не допускати „жадного іновѣрія” (п. 1). Всі права й кордони Української держави — на заходѣ по рч. Случ — повинні бути збережені й гарантовані трактатомъ, „чтобъ Его Величество и Его сукcessorове, Наяснѣйшіе Короли Шведскіе, вѣчными протекторами Украины титуловалися и са-мимъ дѣломъ зоставали”. У майбутніхъ трактатахъ зъ Московською державою король шведський має добитися визволення всіхъ українськихъ полоненихъ і ув'язненихъ у Москвії ѹ щобъ „всѣ починенные въ нынѣшнюю войну на Украинѣ шкоды нагорожено и слушне отъ Москвы пополнено” (п. 2). На гетьмана покладено було такожъ „старатися о обновленье давнаго зъ Панствомъ Крымскимъ братерства, коллегаціи военной и потверженъе вѣчной пріязни, на которую бы окрестные Панства заглядуючися, не дерзали себѣ Україны желати и оную въ чомъ колвекъ насильствовати” (п. 3). Цей пунктъ цілкомъ відповідавъ вимогамъ Запорожжя і звязанихъ зъ нимъ кілъ південної Гетьманщини¹⁴⁾.

Бендерська конституція забезпечувала державно-територіальні, військово-політичні та економічні права й інтереси Запоріжжя. Гетьманська влада приймала на себе зобов'язання, „жебы Днѣпр от городков и фортец Московских, також и кгрунта войсковгे от поссессии московской очищены и до первобытной области Войска Запорожского привержены были”, і там „впредь никому ани фортец строити, ани городков фундувати, ани слобод осажувати, ани яким же колвек способом тых войсковых угодій пустошити” не тільки не дозволяти, але й „до обороны оніх... Войску Запорожскому Низовому всякую помочь чинити” (п. 4). Місто Терехтемирів „зо всѣми угодіями и з перевозом на Днѣпръ” мало бути привернуте Запоріжжю¹⁵⁾; „Днѣпр увесь згори от Переволочной вниз, перевоз Переволочансий и самый город Переволочную, с городом Келебердою и рѣка Ворскло з млинами, в полку Полтавском знайдуючися, и фортецу Кодацкую” „при Войску Запорожском” мало бути „заховано”, з повним забезпеченням там господарчих прав та інтересів Запоріжжя, якому також „рѣки, рѣчки и всяkie прикметы (урочища)” аж до Очакова „мѣют належати” (п. 5).

Та головну увагу в Бендерській конституції приділено було забезпеченню політичних інтересів великої старшини („годных и заслуженных в Войску Запорожском особ”) супроти гетьманського абсолютизму, що виразно зафіксовано в преамбулі до конституції, де засуджено практику „преждных гетманов Войска Запорожского”, які, „зостаючи под самодержцами Московскими привлащати себѣ держали, над слушность и право, самодержавную владзу, которую были значне надвередили давные порядки, права и вольности войсковые, не без всенародной тяжести”. Ще ширше розгорнуто цю тезу в п. 6 конституції. Називаючи таку практику „безправьем”, творці Бендерської конституції „договорили и постановили... таковое право, которое мѣет быти вѣчне заховано”: „абы в отчинѣ нашей первенствующими были совѣтниками енеральна старшина так респектом урядов их первоначальных, яко и уставичной при гетманах резиденци”; „по ных зась обыкльм порядком послѣдуючіи полковники городовіе, подобным же публичных совѣтников характером почте-

ны нехай будут”; окрім того, „з каждого полку по единой значной, старинной, благоразумной и заслужоной особъ” мають бути обрані „за согласiem Гетманским”, як „до общей рады енеральний совѣтники”. З цими генеральными особами, полковниками і генеральными радниками повинен гетьман та його „сукцессорове” „о цѣлости отчизны, о добрѣ оной посполитом и о всяких дѣлѣх публичных радитися,ничого, без их соизволенія и совѣту, приватною своею владзою, не зачинати, не установляти и в скуток не приводити”.

Ця Гетьманська Рада мала збиратися „в резиденції гетманской” тричі на рік — на Різдво, на Великден і на Покрову. На ці Ради „не тылко панове полковники з старшиною своею и сотниками, не тылко зо всѣх полков енеральныи совѣтники”, але й „от Войска Запорожского Низового, для прислужованья ся и совѣтованія, послы мѣют и повинни будут, за присланьем к себѣ от Гетмана ординансу, прибувати” своєчасно і „гдѣ что колвек будет от ясновельможного гетмана до общей бы Рады предложено, а там всѣм благосовѣтно, без жадных, приватного своего и чужого порядку, респектов, без душегубной зависти и вражды, совѣтовати обовязаны будут, так далече, жебы ничего не было в тых Радах з уближеньем чести Гетманской, з публичною отчизны тяжестю и разореніем, а, не дай Боже, и пагубою”. Проте, і в інший час гетьман мав термінові „публичные справи”, зокрема щодо зовнішніх зносин, „управляти и отправляти” лише „з обрадою енеральной старшины”, „не утаєваючи пред ними жадных корреспонденцій листовных, найбарзѣй заграничных и тых, якіе могут цѣлости отчистой и добру посполитому вредити”.

Кожен із сталих членів Генеральної Ради (генеральна старшина, полковники і генеральні радники (повинен „при обнятю своего уряду” виконати присягу (за певною формою) „на вѣрность ку отчинѣ, на зычливость к рейментарowi своему, на захованье повинностей своих, якіе колвек до уряду чіego належати-мут”. Коли б „что противного¹⁶⁾”, правам и вольностям військовим вредительного и отчизнѣ неполезного” помічено було в гетьмана, Генеральна Рада має право „волными голосами” чи то приватно, чи, в разі „нужной и

неотвілочної" потреби, публічно гетьманові „выговорити и... упоминатися, без уближення и найменшого поврежденья высокого рейментарского гонору", і гетьман через те не має „урожатися и помсты чинити", а „развращення исправити старатимется". Взагалі гетьман має генеральну старшину, полковників і генеральних радників „шановати... и за товариство, а не за слуг и предстоятелей работных... консервовать", „не принуждаючи их умыслне, для пониженья особ, до публичного, не-приличного и непоносного пред собою стояния, опрочь того, гдѣ потреба укажет" (п. 6). Генеральна старшина застерігала за собою також право обов'язкового докладу гетьманові (п. 8).

Інститут генеральних радників, які, крім сталої участі в Генеральній Раді, мали ще „каждый... в своем полку, з которого на радицтво изберется", „совокупне с паном полковником городовым, постерегати порядков и оные общим совѣтом управляти, застановляющися за крывиды и тяжести людскie" (зародок полкових рад), — був правно-політичним завершенням процесу утворення старшинської аристократії („значного військового товариства") на Гетьманщині.

Конституція обмежувала також права гетьмана у царині судівництва, застерігаючи компетенцію Генерального Військового Суду (п. 7), фінансів (мав бути відновлений уряд генерального підскарбя¹⁷⁾), землеволодіння (обмеження права надавати маєтності — п. 9), номінації урядників, як військових, так і посполитих, які „всегда... м'яют быти волними голосами, особливе зась полковники, обираны, а по избранію владзою гетманскою подтвержуваны", хоч слекція на ці уряди мусить вірбуватися „не без волї гетманской"; при цьому рішуче заборонялася будь-яка корупція (п. 10)¹⁸⁾. Гетьман має „довольствоватися своими оброками и приходами, на булаву и особу его гетманскую належачими..." (п. 9).

Бендерська конституція приділила увагу також становищу широких народних мас і взагалі соціально-економічним проблемам тогочасної України-Гетьманщини. Гетьман був зобов'язаний „на тое пилное и неусыпное м'яти око, жебы людъм войсковым и посполитым збытечные не чинилися тяжести, налоги, уте-

менженья и здырства" (п. 10). Для цього, маючи також на увазі інтереси міст, мала бути переведена генеральна ревізія „всѣх маєтностей, под державцами зостаючих", на підставі якої Генеральна Рада могла б „разсудити и постановити, кому годие належит, а кому не належит, войсковые добра и маєтности держати, и якіе повинности и послушенства подданскіе м'яются державцам от посполіства отдавати". Це була давня і постійна вимога Запоріжжя до гетьманського уряду. Зокрема конституція вказує на „купцов маєтных", які, „защищаючися то универсалами гетманскими, то протекцією полковникою и сотницкою, ухиляються от двиганья сполных тяжаров посполитых", і зазначає, що гетьман „универсалами своimi привернути не занехает... Купцев до посполитых повинностей..." (п. 12). Проте, конституція застерігала всі „права и привилеи, слушне надани" українським містам, зокрема „городу столечному Києву" (п. 13). Взагалі обіцяно було полегшити становище козаків і посполитих — „людей убогих" п. п. 10-12, 14, 16). В зв'язку з тим, було ухвалено, що „аренды... и... станція компанѣйская и сердюцкая... по-винни быти отставлены и весьма знесены" (п. 15) ¹⁹⁾.

Такий основний зміст Бендерської конституції 1710 року. Вона не стала державним законом України-Гетьманщини. Дальший розвиток історичних подій не дозволив здійснитися пляном і мріям творців цього епохального документу, що був синтезом української державно-політичної думки Мазепинської доби. Але вплив Бендерської конституції на українську політичну ідеологію XVIII століття безперечний. І гетьман Пилип Орлик і інші лідери української еміграції завжди, до кінця свого життя, визнавали основні засади цієї конституції законом для себе й своєї політичної діяльності. Недарма Григор Орлик, син і продовжувач справи свого батька, писав (у мемуарі до французького короля Людовика XV 12 лютого 1741 року), що батько його діяв „згідно своєму обов'язку і угоді, яку він уложив з Козацькою (Українською) нацією з того часу, як його вибрали гетьманом"²⁰⁾. Й останній, що залишився серед живих, член Мазепинського уряду, Федір Мирович писав р. 1754 до Григора Орлика, що „стародавні права Козацької

нації, стверджені в Бендерах при виборі Вашого славетного батька", були й надалі залишаються найвищим законом української державності²¹).

Але вплив еміграційної конституції поширювався й на окуповану Москвою Гетьманщину. Бендерська конституція була добре відома на Україні. Микола Ханенко, майбутній генеральний хорунжий, один з найвизначніших державних діячів України першої половини XVIII століття, зберіг у своєму фамільному архіві латинський текст конституції, власноручно ним переписаний²²). Тоді ж був зроблений і український переклад її. Цілком слушно каже М. П. Василенко, що основні ідеї Бендерської конституції були популярні на Україні і в часи гетьмана І. Скоропадського (про це свідчить, зокрема, дуже цікавий проект реформи державного устрою Гетьманщини, що його знайшов у московських архівах Проф. Л. О. Окіншевича), і пізніше, в другій половині XVIII століття²³).

Бендерська конституція 1710 року, ця за визволом В. Липинського, „конституційна хартія України”²⁴), як сталася, так і зосталася „на въкопомную Войска Запорожского и всего Народу Руського (Українського) славу и памятку”²⁵).

ПРИМІТКИ

1) „Мазепа”. Збірник. Том I. — „Праці Українського Наукового Інституту”, том XLVI, Варшава, 1938, стор. 115.

2) Про це — див. нашу працю „Українсько-Московська угода 1654”. Вид. ООЧСУ-ЛВУ, Нью Йорк—Торонто, 1954, стор. 71 і далі.

3) І. Борщак, „Вивід прав України”. — „Стара Україна”, 1925, I—II, Львів. Див. „Вісник”, 1954, ч. 5 (67), стор. 13.

4) Див. нашу працю „Гетьман Іван Мазепа та його доба” — „Записки Наукового Товариства ім. Шевченка”, том 170. Вид. ООЧСУ-ЛВУ, Нью Йорк—Паріж—Торонто, 1960, стор. 27.

5) Див. „Мазепа”, I, стор. 107—133.

6) Докладніші відомості про українську старшину на еміграції — див. у нашій праці „Гетьман Іван Мазепа та його доба”. Про П. Орлика — див. В. Крупинський, Гетьман Пилип Орлик (1672—1742). Його життя і доля, Мюнхен, 1956 (там же й бібліографія).

7) І. Борщак, „Orlikiana”. — „Хліборобська Україна”, кн. IV, Віденський, 1922—1923, стор. 365.

8) Ці документи опублікував О. Бодянський, „Чтениях Обществъ исторіи и древностей российских при Московском Университетѣ”, 1847, кн. I, стор. 17—19.

9) І. Борщак, Гетьман Пилип Орлик і Франція. — „Записки Наукового Товариства ім. Шевченка”, т. 134—135. Львів, 1924.

10) Я. И. Штернберг, Русско-венгерские отношения периода Полтавской победы. — „Полтавская победа. Из истории международных отношений накануне и после Полтавы”, АН СССР, Москва, 1959, стор. 96 і далі.

11) В. Крупинський, op. cit., стор. 23 і далі.

12) В латинському тексті Бендерської Конституції, де взагалі немає терміну „Мала Росія”, тут стоїть просто: „hos Ducale” („Чтения”, 1847, I, стор. 4).

13) Бендерська конституція 1710 року збереглася в двох текстах — латинському, який можна вважати за основний (опубліковано в „Чтениях в Обществѣ Исторіи и Древностей Россійских”, 1847, кн. I, стор. 1—17), і в українському, що являє собою, мабуть, переклад (не досить досконалій), зроблений на Україні в першій чверті XVIII століття (опубліковано в „Источниках Малороссійской истории” Д. Бантиш-Каменського, ч. II, стор. 242—255. — „Чтения в Московском Обществѣ исторіи и древностей российских”, 1859, I). Далі цитуємо цей переклад. Французький переклад (не досить точний) Конституції, разом з оригіналом, опублікований був окремим виданням: „Pacta et Constitutio-nes...”, Lausanne, 1916.

Сучасний український переклад Бендерської конституції, зроблений з латинського оригіналу проф. д-р В. Стецюком, буде опублікований у збірці „Акти Української Державності (Х—ХХ ст.)”, що тепер готується нами до друку.

Присяга П. Орлика — див. „Чтения”, 1847, I, стор. 16—17 (латинський текст); „Чтения”, 1859, I, 254—255 (український текст).

14) Договір вічного союзу України з Кримом був підписаний 23 січня 1711 року („Чтения”, 1847, I, стор. 44—50).

15) У Терехтемирові, який „здавна до Войска Запорожского Низового належал и шпиталем оного назывался”, мали „шпиталь... для старинных, зубожальных и ранами скалеченных козаков, коштом войсковым построити” й утримувати (п. 5).

16) В латинському тексті: „quid aequitati dissoni ac devii...”. („Чтения”, 1847, I, 9).

17) Конституція встановлювала також новий уряд полкових підскарбіїв, по 2 на кожний полк (п. 9).

18) Також і полковники „без вольного избранія цѣлой сотнѣ, сотников и иных урядников, для коррупції и яких же колиск респектов, а для ураз своих приватных не повинни так же от урядов отстановляти” (п. 10).

19) Як це не дивно, Бендерська конституція ще майже не досліджена. Едина спеціальна розвідка відомого українського історика-правника М. П. Василенка „Конституция Филипа Орлика” — „Ученые Записки Института Истории РАННОГО”, т. IV, Москва, 1929, стор. 153—171. Англійський переклад її („The Constitution of Pylyp Orluk”) вміщено в „The Annals of the Ukrainian Academy of Arts and Sciences in the U.S.”, Vol. VI, № 3, 4 (21—22, 1958, p.p. 1260—1295).

20) І. Борщак, „Orlikiana”. — „Хліборобська Україна”, IV, стор. 368.

Хосе Ортега і Гассет

БУНТ МАС

VII

Шляхетне життя і просте життя або зусилля та інертність

Насамперед ми є тим, чим світ нас запрошує бути, і основні риси нашої душі відпечаталися від обрисів оточення, немов від форми. Звичайно, бо жити — це власне мати стосунки зі світом. Загальне обличчя, що нам являє світ, буде загальним обличчям нашого життя. Тому я так уперто підкреслюю, що світ, де народилися сучасні маси, являв обличчя докорінно нове в історії. Тоді як у минулому жити означало для пересічної людини знаходити навколо труднощі, небезпеки, нестатки, обмеження долі й залежність, то новий світ являється забезпеченим, як сфера фактично необмежених можливостей, де ніхто від нікого не залежний. На основі цього первісного та тривкого враження формується кожна сучасна душа, так як на протилежній основі формувалися старовинні. Бо це основне враження немов обертається у внутрішній голос, що безупинно підшпітує якісь слова в глибині кожної одиниці і уперто вмовляє її дефініцію життя, що рівночасно є імперативом. І коли традиційне враження підшпітувало: „Жити — це почуватись обмеженим, отже, хоч-не-хоч рахуватися з тим, що нас обмежує”, то найновіший голос кричить: „Жити — це не зустрічати жадного обмеження; отже, спокійно спуститися на себе”. Фактично нема нічого неможливого, нічого небезпечного і, в зasadі, ніхто не є вищий за нікого.

Це основне почуття цілковито змінює традиційну, відвічну структуру масової людини. Воєнна завжди відчувала, що вона органічно підлягає матеріальним обмеженням та вищим суспільним силам. Таким, на її погляд,

21) І. Борщак, Великий Мазепинець — Григор Орлик, Львів, 1932, стор. 155.

22) Див. нашу працю „Люди Старої України”, Мюнхен, 1959, стор. 274.

23) М. Василенко, оп. cit., стор. 168—171.

24) „Хліборобська Україна”, IV, стор. 341.

25) „Чтення”, 1859, I, стор. 242.

було життя. Якщо їй вдалося поліпшити своє становище, якщо вона підіймалася на суспільній драбині, вона це приписувала випадкові долі, яка їй особисто усміхнулась. А як не доді, то величезному зусиллю, про яке вона добре знала, скільки воно її коштувало. В одному й в другому випадку ходило про виняток із нормальнога бігу життя та світу; виняток, що, як такий, мав якусь дуже особливу причину.

Але нова маса вважає цю повну життєву волю за свій природний та встановлений стан, що не має особливих причин. Жадна зовнішня сила не змушує її визнати собі межі і, отже, рахуватися повсякчас із іншими інстанціями, передусім з інстанціями вищими. Китайський селянин донедавна вірив, що благополуччя його життя залежить від особистих чеснот, які зволив посідати імператор. Отже, його життя було постійно орієнтоване на цю верховну інстанцію, від якої воно залежало. Але людина, що ми її аналізуємо, звикас не звертатися від себе до жадної інстанції поза собою. Вона задоволена собою, так як вона є. Цілком широ, без ніякої пихи, неначе це найприродніша річ у світі, вона схильна підтверджувати й схвалювати все, що знаходить у собі: погляди, апетити, нахили чи смаки. Чому ні, коли, як ми бачили, ніщо й ніхто не дає її зрозуміти, що вона людина другорядна, страшно обмежена, неспроможна створити чи зберегти цю організацію, що дає її життю цей розмах і вдовілля, на яких вона основує таке ствердження своєї особи.

Ніколи масова людина не звернулася б до чогось поза собою, хіба що обставини насильно змусили б її. Оскільки сьогодні обставини не змушують її, то вічна маса, згідно зі своєю вдачею, вже нікуди не звертається і почувася себе паном свого життя. Натомість добірна чи визначна людина відчуває глибоку внутрішню потребу від себе звернутися до якоїсь норми поза собою, вищої за себе, що вона їй готова служити. Згадаймо, що на початку ми відрізнили визначну людину від простої людини, кажучи, що до перших належить той, хто ви-

магає багато від себе, а до інших той, хто нічого від себе не вимагає а задовільняється тим, чим він є, і є собою захоплений¹⁾). Всупереч загальноприйнятій думці не маса а добірний чоловік живе в істотному рабстві. Життя здається йому прісним, коли він його не перетворює на службу чогось трансцендентального. Тому він необхідність служби не вважає за гніт. Коли, випадково, її не стане, він відчуває неспокій і винаходить нові норми, ще тяжчі та ще вимогливіші, яким він підкоряється. Це є життя обернене в дисципліну — шляхетне життя. Шляхетство визначається вимогами, обов'язками, а не правами. Noblesse oblige.

За власним нахилом живуть плебеї;
шляхетник прагне устрою й закону.
(Гете)

Привілеї шляхти не є поступки чи ласки за походженням, навпаки, — це завоювання. І, в зasadі, їх утримання означає, що упривілейована особа могла б щохвилини відвоювати їх, якби з'явила потреба і хтось би їх заперечував²⁾. Отже, приватні права чи привілеї не є пасивною власністю і простою користю, а вказують на висоту, якоїся зусилля даної особи. Натомість, загальні права, як „права людини й громадянина” — це пасивна власність, чиста користь і вигода, щедрий дар призначення, що його зустрічає кожна людина і що не відповідає жадному зусиллю, хіба що дихати й уникати божевілля. Отож я скажав би, що неособисте право мається, а особисте тримається.

Прикро, як у щоденній мові викривилося таке надхненне слово як „шляхта”. Бо для батькох воно означає — спадкова „шляхта крові” і так обертається в щось подібне до загальних прав, у сталу та пасивну якість, що її отримують і передають, мов якусь інертну річ. Але властивий сенс, етимос еспанського слова *nobleza* — „шляхта” є істотно динаміч-

1) Інтелектуальною масою є той, хто перед якою-небудь проблемою задовільняється першою лішою думкою, яку знаходить у своїй голові. Натомість, видатним є той, хто нехтує тим, до чого він доходить без попереднього зусилля, і лише приймає як гідне себе те, що є ще силенням і по що треба ще високо сягнути.

2) Див. *Espana invertebrada* (1922), стор. 156. (Див. стор. 35, III том *Obras Completas*).

ний. Латинське *nobilis* означає „знаний”, себто знаний усім, славетний, що дав себе знати. перевищивши анонімну масу. Воно вказує на незвичайне зусилля, що мотивує цю славу. Отже, шляхетний це те саме що напружений чи визначний. Шляхетство чи славетність сина — це вже чиста користь. Син знаний тому, що батько досягнув слави. Він знаний через відблиск і спадкове шляхетство має властиво посередній характер, це — відзеркалене світло, місячне шляхетство, що походить від мертвих. Одиноке, що в ньому лишається живе, автентичне, динамічне — це поштовх, який воно дає нащадкові, щоб утримати предківський рівень зусилля. Завжди, навіть у значенні noblesse oblige. Первісний шляхтич сам кладе на себе обов'язок, на спадкового шляхтича обов'язок кладе спадщина. В усякому разі, є певна суперечність у передаванні шляхетства від первого шляхтича до його наступників. Китайці логічніше обертають порядок передачі, і не батько ушляхетнює сина, а син, що осягає шляхетство, передає його своїм предкам, відзначаючи своїм зусиллям свій скромний рід. Тому, коли надають ранги шляхетства, то ступенюють їх за кількістю попередніх поколінь, що вшановуються, і дехто ушляхетнює тільки свого батька, а дехто поширює свою славу аж до п'ятого чи десятого прадіда. Предки живуть на підставі сучасної людини, що її шляхетство дієве і чинне — одним словом: є; не було³⁾.

Слово „шляхта” не з’являється як формальний термін до часів Римської імперії, а в ній лише в протиставленні до спадкової шляхти. що вже занепадала.

Для мене шляхетність — це синонім напруженого життя, що постійно прагне перевершити себе, порватися від старих досягнень до намічених обов'язків і вимог. Отак шляхетне життя протиставлене простому чи інертному життю, що статично замикається в собі, засуджене на вічну нерухомість, доки якась зовнішня сила не примусить його вийти з себе. Тому ми називасмо цей тип людини масою —

3) Оскільки у вищезгаданому ходить тільки про те, щоб вернути слову „шляхта” своє первісне значення, що виключає спадок, нема нагоди розглянути факт, що стільки разів в історії з’являється „шляхта крові”. Отож це питання лишається неторкненим.

не тому, що він численний, а тому, що він інертний.

Простуючи через життя, ми до зануди переконуємося, що більшість людей неспроможні на жадне зусилля, хіба що воно як безпосередня реакція на зовнішній тиск. І саме тому цих кілька одиниць, що показалися спроможними на спонтанне й розкішне зусилля, виділяються окремішною наче монументи в нашій свідомості. Це люди добірні, шляхетні, одинокі активні, а не лише реактивні, для яких життя — це постійне напруження, безнастанне тренування. Тренування — аскеза. Це — аскети⁴⁾.

Хай не дивує вас це позірне відхилення від теми. Щоб дефініювати сучасну масу, що є також „масою” як і завжди, але хоче витіснити добірних людей, треба протиставити її двом чистим формам, що в ній змішані: звичайна маса і справжній шляхетник чи людина зусилля.

Тепер ми можемо попростувати швидше, бо на мою думку ми вже посідаємо ключ чи психологічну формулу до пануючого нині типу людини. Все, що слідує, є наслідком чи висновком з цієї основної структури, яку можна підсумувати отак: світ, організований дев'ятнадцятим століттям, автоматично втворив нову людину і наділив її величезними апетитами та розмаїтими потужними засобами, щоб їх задовольнити. Засоби — господарські, фізичні (гігієна, вищий рівень здоров'я ніж коли-небудь), цивільні та технічні (під останніми я розумію величезний запас частинного знання та практичного вміння, що має сьогодні пересічна людина та чого їй завжди бракувало). Наділивши її всіма цими потугами, дев'ятнадцяте століття лишило її на самоплив і тоді пересічна людина, йдучи за своєю природною вдачею, замкнулася в собі. Таким чином ми зустрічаємося із масою, що сильніша ніж у будь-яку епоху, але на відміну від традиційної маси герметизована в собі, неспроможна підчинитись чомусь чи комусь, переконана, що вона самодостатня — одним словом: непо-

кірна⁵⁾). Якщо не зміниться дотеперішній стан речей, то щодня буде помітніше в цілій Європі — і через відзеркалення в цілому світі — що маси неспроможні підчинитися будь-якому керівництву. У важких годинах, що грядуть для нашого континенту, можливо, що в раптовій трипозі вони на мить матимуть добру волю прийняти в певних особливо нагальних справах керівництво вищих меншин.

Але й та добра воля розв'ється. Бо основні риси її душі — це герметизм і непокірність; від народження вони не в стані приділяти увагу тому, що поза ними, чи то факти, чи особи. Вони захочуть іти за кимсь, та не зуміють. Вони захочуть слухати, та помітять, що вони глухі.

З другого боку, даремно думати, що сьогоднішня пересічна людина, хоч як піднісся її життєвий рівень у порівнянні до інших часів, зможе сама управляти процесом цивілізації. Кажу процесом, а не аж прогресом. Простий процес утримання сучасної цивілізації є надзвичайно складний і вимагає незлічимих витонченостей. Не зуміє керувати ним ця пересічна людина, що навчилася вживати деяку машинерію нашої цивілізації, але що характеризується докорінним незнанням самих засад цивілізації.

Повторюю читачеві, який терпеливо дочитав досі, що слід не надавати всьому сказаному передусім політичного значення. Політична діяльність, що є найдієвішою та найвидимішою формою всього суспільного життя, є на томіст, наслідком інших, інтимніших і ненамацальних, чинностей. Отже, політична непокірність не була б поважна, якби не походила від глибшої та більш рішучої непокірності, інтелектуальної і моральної. Тому, поки ми не проаналізували останньої, теорія цього нарису не викреслиться в своїй остаточній чіткості.

5) Про непокірність мас, передусім еспанських, я вже говорив в *España invertebrada* (1922) і на сказане там відсилаю читача. (Див. стор. 35, III том *Obras Completas*).

XI Зустріч-Маніфестація українців Канади і ЗДА відбудеться 26-27 червня в Торонто.

4) Див. *El origen deportivo del Estado*, в *El Espectador*, VII том. (Див. стор. 601, II том *Obras Completas*,

Михайло Кушнір

НАВОРОТ СЦІЄНТИЗМУ

(Закінчення з попереднього числа)

IV. „Нові ідеї” біолога

Пічнім від другого. Відомий англійський науковець Cyril Dean Darlington, нагороджений найвищими англійськими науковими відзначеннями, автор багатьох наукових творів, намагається показати, яку вирішальну роль в житті людини відіграють ціхи нею одідичені. Доказові передпосилки доповідача є незвичайно скромні. Є це тільки студії над ідентичними близнюками (що походять із раннього розщеплення яєчка в лоні матері на незалежні половинки), переведені в Німеччині професором Інге, на основі поліційних записок, у справі доконаних злочинств. Ці досліди — як стверджує Darlington — „хоча не зовсім добре описані, виказують, що коли один із близнюків зробив злочин, другий — з нечисленними відмінами — зробить його також, при чому тип злочину є подібний”.

Передпосилки, як бачимо, сильно хиткі. Не має доброго опису, при чому правило не є без відмін! Як доказовий матеріал вибрано злочинні одиниці, отже одиниці, у яких безсумнівно ціхи набуті продовж життя панують над природженими ціхами. А проте посеред цих одиниць, як стверджує автор, „коли злочинець зі слабшою волею візьме собі незлочинну жінку — злочинність припиняється”, отже й у них воля може панувати над природою. А крім цього, чого автор не подає, але про що не може не знати, ані всі фізичні, ані характеризуючий працю мозку, т. зв. ритм альфа електричних мізкових струй — не є в ідентичних близнюків цілковито ідентичні, при чому в обсязі куди важнішого ритму альфа — ці різниці є навіть суттєві.

Ta проте ні ця неповність і непевність передпосилок, ані теж згадані вище браки ідентичності не можуть здергати автора від висказання якже сміливої тези, що майбутні покоління Англії „є в своєму характері цілком здетерміновані мільйоном і двісті тисячами хромозомів” і, щобільше, від твердження, що розуміння, яке зискуємо завдяки цим теоріям, є справді революційне. Ці ідеї є новіші, більше суттєві, ніж

великі ідеологічні струй, які сьогодні ділять людство, отже католицька, ліберальна і марксівська точка бачення. І вони опрокидують усі ці ідеології”.

І це все на основі так неповного, сумнівного, суперечного в собі доказового матеріалу!

V. „Нова космологія”

Ще більше характеристичним прикладом є Fred Hoyle, який перед кількома роками нарівні тільки шуму своєю „новою космологією”, з'ясованого в книжці „The Nature of Universe”, Oxford, 1950). Декілька фрагментів із неї вистачить, щоб унагляднити, з як довільних, настягнених передпосилок Hoyle робить свої висновки. Намагаючись виказати, що життя є чимсь загальним у всесвіті, він перш твердить, що у всесвіті мусить існувати численні звізди, що мають планети. І хоча астрономія не має ще сьогодні засобів на це, щоб могти дати позитивну чи негативну відповідь на це питання, хоч ніхто досі не дав загально прийнятої і всі явища вияснюючої теорії, повстання нашої сонячної системи, автор, спираючись на свої власні гіпотезі, а втім сильно критикований іншими астрономами, не вагається з великим упевненням навіть обчисляти, скільки планетарних систем мусить бути у всесвіті. Мірою його наукової методи є факти, що — на згіршення всіх, що щонебудь знають про статистичні методи — він витягає числові висновки з факту, що продовж 300 літ заобсервовано два вибухи „супер-нової” звізд (звізда, яка нагло ясніє небувалим блеском — продовж короткого часу), так, як коли б хотись, що спостерігав два автомобільні зудари на 5-й евеню, обчислив на цій основі, скільки зударів було продовж року. Але це не все. Обосновуючи, що на цих планетах мусить існувати життя, Hoyle пише дослівно: „Ці, які ліпше визнаються на цій справі, біологи, думають, що всюди там, де існують для цього умовини, життя мусить повстати” (стор. 89). Ні слова про це, хто саме так твердить, на якій основі, звідкіля він це знає, коли наука не знає навіть як повстало життя, тим більше не може говорити про це, що воно му-

сить повстати. Ціле це міркування більше нагадує сплітку кумась: „а знаєте, одна пані говорила мої пані”, ніж аргумент в устах науковця.

Як слушно сказав англійський астроном G. Y. Witrow, „досліди сучасної теоретичної космології треба вважати пionерською виправою в зовсім незнаний терен”. Космологічні теорії не тривають нормально довше ніж кілька-надцять літ. Немає досі ні одної, яка була б загально прийнята, ані одної, яка задовільним способом вияснювала б всі спостережені факти. Це, однак, не перешкоджає Hoyle твердити, що найближчих 500 літ не принесуть у космології нічого нового і що його гіпотеза постійного творення напевно „буде відогравати вирішальну роль в теоріях майбутньості”. Не диво, отже, що Hoyle, сповнений такої гордості, не вагається говорити з погордою про догму сотворення світу, як про „космологію старинних жidів”, які все ж таки були повними ігнорантами в багатьох справах, які мені являються очевидними” (стор. 115) і на основі твердити, що віра (про яку, як видно з цього, що він пише, нічого не знає) не розв'язує проблеми буття.

Ціла книжка Hoyle спирається на численних гіпотезах, цілковито довільних, базованих знову ж на незвичайно марний фактічний матеріал, відкинений більшістю астрономів. Hoyle дуже добре про це знає, але він цим не дуже переймається, коли в дискусії, яка розгорнулася на сторінках „Listener”, а, з великою зарозумілістю приписував ці критичні завваги інших учених — тільки їх зависті. Ця безмірна крихкість основ, на яких він буде свої внески, а цим самим їх велика сумнівність, не перешкоджають йому однак у книжці, призначений для широкої публіки, так представляти свої тези, неначе б то були непорушні і загально прийняті наукову правди, і то з такою певністю, що, — як слушно каже F. S. Taylor — „можна би думати, що він від віків спостерігав всесвіт і що має досконалій в нього вгляд аж по вічні часи”. З боку вченого є це найбільший ступінь несумлінності, яка на жаль чимраз частіше ціхує публічні виступи багатьох сьогоднішніх „світіл” науки.

Але саме тому ця книжка є так популярна. Бо там, де люди відкидають Бога, там вони мусить ставити собі „золоте теля”. Таким ідолом

сучасної інтелігенції, яка обов'язково визнає філософічні ідеї запізнені щонайменше на п'ятдесят літ, — є відгомін відумерлого вже раціоналізму і сцієнтизму минулого століття, віра, що наука й тільки наука розв'яже всі проблеми. Книжка, яка згідно з дійсністю, подавала би гіпотези як гіпотези, невідомі речі як невідомі речі, не могла би втішатися поводженням. Натомість сповнені сміливості виводи Hoyle, приманюючи позірною певністю, приємно підлещучі гордості людській, що наука відкриває всі брами, саме відповідають цьому, що широка публіка в сьогоднішній неопоганській епосі собі бажає.

Цей наворот сцієнтизму вводить велике заміщення особливо в умах студіюючої молоді, яка з ентузіазмом, властивим її вікові, всмоктус в себе ці всі науки, не маючи ще достатнього критицизму, щоб відкинути в них половину від зерна. Тому завданням думаючих людей, які стоять на становищі християнського погляду на світ, не тільки виявляти поверховність, зарозумілість поодиноких виступів, але теж і основні епістемологічні помилки, що лежать в основах сучасного сцієнтизму.

VI. Засяг наукового пізнання

В першу чергу філософічні досліди, починаючи від Poincaré, виказали без решти, що природничі науки не можуть претендувати до того, щоб своїми дослідчими методами охоплювати цілу дійсність.

Самим способом підходу вони виключають усе, що не може схопити „око й школо мудрці”, а цим самим їх розумування часто не відбігають від виводів людини, яка, ствердивши змінність електричних токів у лямпі радіевого апарату в часі, коли він грає симфонію, намагається витлумачити музику цими токами. Ця людина стверджує, що у випадку пошкодження апарат не видає більше музики, але нескординовані звуки, а коли в апараті відітнемо частину лямп, він зміняє свою „особовість”, бо не може вже більше говорити по-англійськи, як це робив раніше. Врешті, з бігом часу, його голос погіршується, переходячи в щораз більше прикре хрипіння. Спираючися на таких передпосилках, наш „дослідник“ з тріумфом викрикує: „Одиноким логічним висновком є теза, що музика є попросту функцією лямп апа-

рату. Ненаукова гіпотеза про оркестру філядельфійської фільгармонії, як її джерело, є тільки релігійним забобоном, який належить рішучо відкинути".

Це перечення всьому, що не можна пізнати при допомозі метод природничих наук, запустило такі сильні коріння в умах учених, що ще й сьогодні професор університету в Абердин, Margaret Knight, говорячи про безумовно доказані вже явища позазислових спостерігань, відноситься до них з найвищим скептицизмом, бо „вони гвалтують одно з підставових засновок природничих наук".

Але є фактом, що такі явища, як телепатія, про яку згадана вище Margaret Knight каже, що „здогад, що існує фізична причина телепатії є зараз майже нічим більше як актом віри" і ясновідніння — є потверджені досвідами, яким абсолютно нічого не можна закинути з точки бачення навіть найбільш суворих вимог природничих наук.

Ці явища, подібно, як осяги йонів, викозуючі як далеко воля людини може володіти її тілом, але врешті незаперечні чудесні уздоровлення в Люрді, або чудо сонця Фатіми згідно вказують на те, що існують у світі явища, які не підпадать під „закони природничих наук", що отже твердження, немов би методи природничих наук були одиноким шляхом пізнання, є суперечне з фактами і цим самим мусить бути відкинене кожним, що є спосібний до логічного витягання висновків із фактів.

VII. Обмеження природничої методи

Як слушно каже F. S. Sherwood: „Наука не може передбачити дороги спадаючого листка або оконечної форми ростучого дерева. Але створюючи прості умовини, в яких вона може приноровлювати свої засади, наука може збудувати авто чи літак, які будуть послушні цим законам у обсязі яких наука вміє рахувати". Завдяки цим саме обмеженням наука може осягати такі близкі висліди, які, щоправда, імпонують товпі, але які зовсім не вичерпують цілої дійсності.

Наука може пізнавати тільки ці явища, як можна зареєструвати при допомозі її інструментів і які можна або довільно повторювати в лабораторіях, або щонайменше регулярно спостерігати. Таким чином природничі науки не

можуть нічого сказати про духові явища, бо ці, саме в наслідок своєї духовості, висмикуються з-під обсервації матеріальних приладів природничих наук, ані не можуть нічого сказати про чуда, коли вони є неповторні і не можна викликати їх у лабораторіях.

Дошукуючися виключно зв'язків між явищами природничі науки, як слушно сказав James Hopwood Seaus: „не займаються тим, чим речі є в своїй оконечній істоті, але як вони діють". Вони не можуть отже вирішувати метафізичних проблем, хоча багато природників беруться за це, з тим більшим розмахом, чим вони менше про них знають.

Радше навпаки, всі висновки природничих наук без метафізичної підбудови мусить повиснути в повітрі. Бо природничі науки говорять правди науки. Але на чому вони спирають своє переконання, що ці закони взагалі існують, що вони є постійні і незмінні? Коли це має бути, як думають багато вчених, вислід досвіду, то треба ствердити, що цей досвід є спертий на обмеженому хоча численному, фактичному матеріалі менше або більше недокладних обсервацій, а цим самим і його доказова вартість є обмежена. Крім цього, витягаючи висновки з минулого відносно майбутнього — цим самим стверджуємо існування правильності в природі, отже власне цю саму тезу, яку намагаємося доказати. Це є типове блудне коло. Але якщо це має бути постулат, то оскільки він має бути чимсь більше ніж робочою гіпотезою, він вимагає метафізичної підбудови, що веде по прямій дорозі до визнання Першої Причини, Бога. А це з конечності речі вказує на існування надприродного світу, недоступного нашим змислам і нашим інструментам. Цим самим в жадному випадку природничі науки не можуть бути одиноким шляхом пізнання, отже тим менше одиноким джерелом вказань.

Властивою відповідю на неоскінцізм є отже не тільки виявлювання поверховості, зайво поспіху в витягуванні висновків і часто елементарної несумлінності його виповідей, але передусім зрозуміння його основних логічних і епістемологічних помилок. Бо між знанням і вірою немає суперечностей і бути не може.

Якже слушно сказав Galileo Galilei, так часто висуваний ворогами релігії проти Церкви, „Бог зарівно об'явив людині свої правди, як і дав її розум до пізнання природи; між цими,

М. П.

СМІХ

Ви гули —
 Весіння злива прийшла,
 штурляюги град і грім? ..
 Поетам снились солодкі сни
 та безліг блискавих рим,
 ім багилось: рима на риму йшла
 оди строгились вшквар —
 У видавництві гемний касир
 виплагував гонорар.
 Але ж не стрінугти Музи ім,
 не багити Музи ім —
 вона співуга та навісна,
 і даетя лише нависним.
 Я цілавав її губи п'янки
 та на руках ніс.
 Осінь йшла, хуга йшла —
 зорі падали вниз.
 Я говорив їй: будь-що-будь —
 з тобою життя пройду:
 багу біду, гую біду
 передгруваю біду.
 Але заливо в жилах моїх,
 пломінь в огах моїх,
 А на вустах тонких і злих —
 непереборний сміх.
 О, не забудти мені, не забуть
 синіх осінніх днів.
 Сталі жорстокими огі мої
 в серці моєму гнів.
 Застерігає коханка мене:
 „Плаг, скаженій, а пииши!“
 „Де ти?“ — питалася я у душі
 і не знаходжу душі.
 Але відрізує Гнів: „Я тут!“
 ненависть каже: „Є“
 — Бери тріпогуге горе це —
 воно по праву твоє!
 Ні, не шукатиму вороття,
 ні, не здійму кляття —
 болями, радощами, слізми
 приймаю тебе, життя!
 Болями, радощами, слізми,
 останнім тхінням клянуся.
 Я ще, людоњки, посміюсь
 лютю ще посміюсь!

отже, двома джерелами пізнання не може бути суперечності".

Спостерігаючи теорії і гіпотези природничих наук, які безупинно змінюються, і порівнюючи їх з віковічними Божими Правдами, мусимо зрозуміти, що хто вірить, цей знає, а хто однокої відповіді шукає виключно в цьому, що спостерігають змисли і реєструють його прилади — цей тільки догадується.

Федір Одрач

ПОКИНУТА ОСЕЛЯ

Містер Клюс, керівник відділу міністерства лісів та ґрунтів у Брентон був здивований, коли одного разу зголосився до бюро кремезний мужчина в справі, яку відділ уважав за замкнену щонайменше на кілька років. Містер Клюс уважно поглянув із-за бюрка на загоріле обличчя гостя і ввічливо поспітав, щоб ще раз упевнитись.

— Так ви хочете купити ґрунта, що під скелями?

— Коли не помиляюся, горбок під скелями з колонами яблунь та груш, — уточнив прибулець, що хвилину тому назвав себе Петром Чижом.

— Пане, — по надумі сказав містер Клюс, — ми радо продамо вам цей сад, що вже давно втратив свого власника. Та міністерство лісів і ґрунтів, дбаючи за канадійських громадян, почувався до обов'язку перш за все робити їм добро. Це значить, миlíй пане, робити такі трансакції, з яких мав би користь наша громадянин.

— Я вже трохи розвідав про ґрунта, що мене цікавлять, — натякнув пан Чиж.

— То є добре, — уважно поглянув крізь окуляри на гостя містер Клюс.

— Якщо не помиляюся, це колишня посілість містера Фултона, що помер десять років тому в Брентонському шпиталі. Перед смертю, здається, не встиг написати тестаменту і тому його власність силою закону стала державною.

— Обізнаність ваша правдива, пане Чиж, — притакнув головою урядовець. — Та це ще не все. Містер Фултон помер від укусення гадюки, яку тут прибульці з України називають тарахкавцем. До речі, по смерті містера Фултона місцеві люди прозвали його колишню посілість Снейк Гіллом.

— Знаю, знаю, — кивнув головою пан Чиж.

— А це ще не все, — вів урядовець, — земля, яку ви хочете купити — крайнє небезпечна.

— Тарахкавці?

— Так, пане, тарахкавці, тисячі тарахкавців! Затямте це собі. Десять років тому прийшли вони з гір, полюбили це місце, задомови-

лися і, либо нь, не знайдеться сила, щоб могла їх знищити. Тутешні люди обходять Снейк Гілл цілими милями.

— Містер Клюс, я з тарахкавцями вмію воювати, я іх не боюся. Тільки не дорожіться і продайте цей горбок під скелями.

— Ваша воля. Ми вам продамо його по нормальній ціні: п'ятдесят центів за акр. Колишня посільність містера Фултона має сто вісімдесят акрів. Коштуватиме вас дев'ятдесят доларів. Якщо не маєте готівки, можемо розкласти на рати, долучуючи до цього, звичайно, п'ять відсотків.

— Чек можу передати вам навіть зараз, — втішився пан Чиж.

— Мене дивує ваша наполегливість, — погнув головою містер Клюс. — Я наперед знаю, що користі не матимете із Снейк Гіллом. Місяць тому наш урядовець вибрався туди автом. Розповідав потім, що тарахкавці прогустими клубками лисніли на сонці, ніби мушилі на пісковому березі моря.

— А так, містере Клюс, вони як і інші гадюки люблять вигріватися на сонці. Вдень сплять, зате вночі виrushaють на полювання. Чи не пригадуєте, пане, як було на Снейк Гілл десять років тому? Чи були куріпки, щурі, ховрашки?

— Були навіть і фазани, але тепер уже нема. Я колись із друзями полював під скелями на зайців, навіть траллялися кози і серни. Тепер ні сліду по них.

Пан Чиж посміхнувся.

— О, я іх знаю, містере Клюс, я з ними, тарахкавцями тобто, не раз воював, там за гірським ланцюгом, там моя фарма. Це мої добри знайомі, я іх не боюся.

Містер Клюс вигідно розсівся у фотелі, зачладаючи ногу на ногу; закурив цигарку і крізь окуляри з цікавістю поглянув на пана Чижка. Перед його очима вже не сидів звичайний покупець нікому непотрібного Снейк Гілл; сиділа перед ним загадкова людина, досвідчений мисливець, що знає багато таємниць з гірських кряків, з глибоких долин Британської Колюмбії. Будучи сам мисливцем, до речі, тільки аматором, він прагнув довідатися багато чого від людини, що мужньо ставить чоло небезпекам в лісах за гірським ланцюгом.

— А як вам, напевно, відомо, пане, тарахківця називають ще й джентельменом, — почав пан Чиж. — Це не така собі хамувата гадюка. Наблизиться отак до неї, а вона: ттрах, ттрах... Мовляв, увага, готовься, будемо битися. Не те, що інші, тихцем, по хижакькому пакидаються на противника. Не завжди, однак, тарахкавець, тобто, бував джентельменом, особливо коли він голодний. Тоді його кружальця на хвості, що спроможні тарахкати, мовчати, а він як і інші гадюки тишком-нишком нападає на противника. Знаю я їх, пане. Має він теж і вражливості на своєму тілі.

— Які? — оживився містер Клюс.

— Людина, наприклад, вразлива на голову — гепнути чимсь твердим по тім'ї і кінець. А він, тарахкавець тобто, слабості має в хвості, чи пак кружальцях. Ломакою лише солідно потягнути по отих кружальцях, і гадюка в судорогах скрутиться.

— Про це ми всі тут знаємо, — завважив містер Клюс. — Та біда ось в чому: коли він атакує, ховає під собою хвоста.

— Це правда. І тому не треба спішитись досягти його хвоста. Найпевніше — перебити ломакою йому хребет. Взагалі з гадюками треба бути дуже обережному.

— Колись вони тут не подибувались, — сказав містер Клюс. — А тепер з кожним роком наближаються навіть до Брентон.

— Ймовірно, що десять років тому прийшли вони на Снейк Гілл слідами куріпок, ховрашок, а може й інших звіряток. Кожен хижак має свою, що так скажу, методу полювання. Взяти б, здавалося, найдурнішу ворону. Оте крикливе незугарне соторіння, а на ховрашок дуже вигадливо потрапить полювати. Збирється їх двоє тобто: одна загатить собою вхід до нори, а друга галасливо наганяє ховрашку. Бідне чотироноге соторіння, звичайно, втікає від крикухи до нори, а там уже чекає гострий дзьоб другої чорнухи. Щілиться чортяка дзьобом в лоб, межі очі. Що ж до тарахкавця, то має він аж кілька отих метод: інакше полює на ховрашку, переважно вночі, інакше на козу, чи навіть на оленятко і інакше на куріпку. Куріпка, це дурненська істотка, подібно як і домашня курка. З сутінком вже сліпне і вмощується в траві на нічліг. А тарахкавець нечутно підкрадається, одним

Вадим Лесич

ІЗ ДАВНІХ ЗОШИТІВ

**

*Спізнілі спалахи гервнєвих барв.
На віття гойдалках — прозорий вітер.
Це довгожданий, щедрий літа дар —
такий ласкавий і такий привітний!*

*Яка глибока й медодзвонна синь,
і світ, мов океан доспілого спокою!..
О, земле, — зелений, цвітуй і колосись!
Радій і будь! Навіки будь зі мною!..*

**

*Наш гас неспівугий
гуде, наге джміль, ,
і хмуриться тугею
над скибами піль.*

*I падає тінню
над села й міста,
жаркою пустинею
у душі вроста.*

*Грім блискає зблизька,
біліс вогонь:
— опир над колискою,
і вис кругом!..*

*Пристань у мандрівці,
молися до зір,
щоб світ покорився
ранковій росі!..*

ударом ядовитих зубів убиває куріпку і вже має поживу. Коли дуже голоден, розриває і жере м'ясо, коли ж менше голоден, висмоктус тільки кров. Взагалі гадюки переважно люблять смоктати кров.

— Я чув, що й на старих оленів накидаються, — спонукливо озвався містер Клюс.

— Старий олень, пане, не дастесь, — запречив пан Чиж. — Пригадую десь три роки тому я зі своїм старшим братом Андрієм вибрався на полювання, на оленя. Ми зачайились в лісі, на краю невеличкої галівини. Саме вже сходило сонце, коли виринув з лісу великий росохаторогий самець. Втягував ніздрями повітря, ніби нюшив якусь небезпеку. Брат Андрій уже положив пальця на цингель, але чомусь ще на хвилинку стримався, бо олень по-вільною ходою наближувався до випнутого з трави подовгастого каменя, що був близче

до нашої засідки. Коло каменя він зупинився пружачи гордо шию. Аж раптом з-за каменя луковатою лінією стрибнув у повітря величезний тарахкавець. Він хотів, звичайно, вчепитися хвостом за шию самця. Бо ці паскуди, пане, потраплять теж обвиватися довкола жертві і давити її своїм тілом. Та стрибок був невдалий. Тільки черкнув хвостом оленячу шию і впав побіч у траву. І ось тоді й почався прецікавий бій. Це було, пане, видовище! Рогаль відразу ж накинувся на свого ворога; взяв його під ноги; з неймовірною швидкістю тупав по ньому ратицями, колов, шматував, роздирає гадюку. Потім переможно задер голову, втягнув повітря ніздрями, ніби вітрячи нашу засідку.

— А ви? — допитливо поглянув на гостя містер Клюс.

— Ми в нього не стріляли, ми не могли його застрілити. Пригадую, я тільки свиснув і рогаль блискавкою зник у лісі. Потім ми заглянули до місця бою; з тарахкавця, пане, залишилися тільки безформні криваві шматки тіла. Це був бій, пане.

— І добре ви зробили, що не застрілили. Він заслужив на це. — На мить зупинився поглядом на загорілому обличчі співрозмовця. — Але, на милість Божу, що ж ви думаете робити зі Снейк Гіллом?

— Ще не знаю, пане, ще я мушу нарадитися зі своїми братами. В мене іх аж троє. Ми щось гуртом, без сумніву, придумасмо. То ж я вам, пане, передам чека за посвідкою, а ви вже передасте справу купна до нотаря. Десять тиждень я прибуду на Снейк Гілл господарити.

— Цікаво, дуже цікаво, — крутнув головою містер Клюс. Він раптом нашорошився, втягнув носом повітря і ніби опарений кинувся зачиняти вікно.

— Скунка, пане Чиж, препаскудна скунка, — подражнено знов умостився у фотель. — Загніздилася під підлогою реквізиційного магазину.

— Знала де вибрati місце! — посміхнувся Чиж. — Іноді наші урядовці надуживають закони. Торік мені безправно зrekвірували дві вудки. Я ловив згідно закону на одну вудку, друга лежала на березі. Вони забрали обі твердячи, що друга вудка мусить лежати від во-

ди п'ятдесят фітів. Я переглянув брошуру про ловлю риби, так званий фішерінг регулейшен і ніде не знайшов такого твердження.

— Є таке місце в актах закону про риболовлю, — сказав містер Клюс.

— Тоді чому ж не подано цього вар'янту в брошуру про риболовлю?

— Це неважне, громадянин мусить знати закон.

— Кожен громадянин має бути правником, чи що? — підвищив тон пан Чиж. — Ні, містер Клюс, для мене це неясність, так не може бути.

— Заплатили кару?

— Сімнадцять з половиною доларів.

— Чому ж не судились?

— Адвокат мене коштував би тричі дорожче. Заплатив для святого спокою.

Настала прикра мовчанка. Нарешті пан Чиж знов обізвався.

— І багато маєте зrekвірованого добра?

— Двадцять три фузії, п'ятдесят вудок. Та скунка... не докінчив. Потім знов: — Отак тільки наблизиця до дверей магазину, відразу ж пускає „душок”. Ми вже подалік від стіни підкинули гnilого м'яса і чатували. Вона вилізла з нори і дріботить до принади. Тоді я пустив на неї свого ямника Стенлі. Пес накинувся на це паскудство, хотів ухопити зубами за спину, але скунка близнула з-під хвоста в собачу морду своїм „добрим”; пес заскавулів і метнувся відразу ж до ставка, що в городі. Три дні не вилазив з води, а на четвертий збісився. Треба було застрілити бідного Стенлі.

— Горпину на неї! — трохи злобно сказав Чиж.

— Горпину? — невдало повторив містер Клюс.

— Горпину, сову вирячку, пане. Чекайте, чекайте, як вона по-англійському називається? Забув! Завжди, коли треба щось путнє пригадати, вилетить з голови. Горпину, тільки на скунку Горпину, пане. Для цієї крилатої дами скунка те саме, що для нас вудженина з лосося. У мене на фармі, там, за скелями, вона царить на крислатому дубі посеред поля. Очистила від скунок не то що мою фарму, але й цілу околицю. Отак зашугас крилатими, вирячить сліпаки і на скунку; та самовпевнено в неї „душком”, але для Горпини такий

Я. Г.

ВЕСНА

*Хтось дерево сцілив недуже
На смерть засуджене давно, —
Дивлюсь — воно вже віття пружить
І стукає в мое вікно.*

*Весна, весна у темнім гаю
Моєї юної душі; —
І що скажу? Як привітаю?
Хтось шепге: „Поцілуй, біжи!”*

*Схилилось небо. Чую, гую
„rosti” — гарівний гайсь наказ.
І мов дитя, вже плеще гас
В долоні радісно: отруй*

*Не мають сили. Огняне
У серці диво сталося. Боже,
Ти є, ти будеш, переможеш.
О, щастя, не убий мене.*

1940

запах подобається. Тільки радісно закричить, вжene свої кігті в боки вонючого сотворіння і потім смиче його до свого гнізда. А коли має совенят на дубі, то тоді треба частенько в домі щільно замикати вікна — від дуба бо вітер хвилями жене нестерпний сморід. Але для фармерів це ніяка приkrість. Сморід швидко зникає а з ним і скунка. Горпина, це великий друг нашого брата. Коли нема совенят у гнізді, скунок вона пожерає там, де їх упіймає. Але тут вона не загніздиться тут містечко, тут доми, електрика, багато людей. Наставте десь у городі пастку з гnilим м'ясом, може впіймається. А тоді в газмасці десь її закопаєте. Ну, так мені пора в дорогу. Ось вам чек, містере Клюс.

Урядовець перебрав чек і виставив покупцеві Снейк Гіллу посвідку. Вони дружньо по-тиснули собі руки.

— Цікаво, цікаво, з нетерпінням чекатимемо на вас, пане Чиж, — кинув услід відходячому урядовець.

(Закінчення в наступному числі)

В тиждень Поневолених Націй на оселі СУМА — Елленвіл 16-17 липня ц. р. відбудеться Національна Маніфестація — Поклін Р. Шухевичу-Чупринці.

О. Орликовський

ПРО ДИПЛОМАТИЧНІ ЗНОСИНИ УКРАЇНИ З ЦАРГОРОДСЬКОЮ ПАТРІЯРХІЄЮ*)

Висилаючи посольство до столиці Оттоманської імперії (в Істамбулі), Київ мусів рахуватися з подвійною його ролею: при турецькому султанові та патріяршому престолі на Фенарі (дільниця Царгороду, в якій розміщені усі будівлі та уряди патріярхату). Посол України в Туреччині був представником до мусульманського та християнського світу з зовсім окремими завданнями. З цієї причини на Босфор Україна висилала своїх найкращих людей, які були б мило бачені перед обома тронами: султана та патріярха та навіть перед світом усього середземномор'я, якого представники були тут без виїмки репрезентовані і кожний по своєму захищав свої державні інтереси.

Темою цієї статті буде коротко представити відносини українських послів з головою Православної Церкви на увесь православний світ, бо Царгородський Патріарх користувався моральним та історичним авторитетом з візантійських часів. З українського боку вага сталої місії при Царгородському Патріярхаті була ще в тому, що Україна в абсолютній більшості православна та була якраз у цей час 1919-20 рр. в стадії творення своєї окремої від Москви — Української Автокефальної Церкви (У. А. П. Ц.). Українська Православна Церква, визбувшись московської опіки, шукала законного визнання у Царгородського Патріярха. Іншими словами, наше відношення до Фенару було не лише релігійне, а й політичне коли говорити про визнання УАПЦ у колі других автокефальних Церков Європи та орієнту.

З внутрішньо-українського погляду справа нашої церкви взагалі, та православної зокрема, була усе першорядної важливості, бо українська церква незалежно від її обряду усе була тісно пов'язана з історичними та культурними подіями в Україні на протязі цілої історії українського народу. Українська церква була частиною історії України.

Підкорення нашої церкви Москві в XVII ст. і ліквідація незалежності української церкви було в пляні поневолення України, бо узaleжнюючи українську церкву від Москви, остання перебирала контролю не лише над церквою, а й громадсько-культурним життям нації, яке при церковній адміністрації розвивалося та при помочі нашої церкви могло існувати.

Тому з відновленням Української Держави 1918 року, мала відновитись Українська Автокефальна Церква. Актом 1. січня 1919 року проголошено Українську Православну Автокефальну Церкву (УАПЦ), незалежною від Московського Патріярха. Український уряд радо прийняв постанову віруючих про розрив з московською церквою і затвердив акта.

*) За матеріалами проф. О. Лотоцького „В Царгороді”, Варшава, 1939, стор. 81-103, розділ: „У вселенському патріярхаті”.

В акті відновлення УАПЦ приймали участь два визначні знавці історії нашої та все-східно-европейської церкви, проф. О. Лотоцький та проф. Ф. Матушевський, які весною 1919 р. були акредитовані від уряду УНР послами — перший в Царгороді при турецькому та патріяршому престолах, — а другий при греко-православному престолі в Аtenах.

Як нам відомо, обидва, виконуючи функції послів у двох православних центрах, вив'язувалися з своїх завдань уміло. А треба признати, що заступати нашим послам інтереси Української Православної Церкви було досить тяжко, коли зважити столітній вплив російських православних кіл, які свій підхід до історії східно-европейської православної церкви змогли утвердити як незмінну правду, хоч в їхній історичній „правді” було багато перекручень історичних фактів або затаєння подій, які мали велике історичне значення для історії церков поодиноких східно-европейських народів та були з політичного боку невигідні інтересам московського народу. Інакше кажучи посли України при Царгородському Патріярхаті та навіть в Аtenах зужили багато енергії, щоб уміло, з захованням великого такту, представити правду про церковні відносини в імперії, відкидаючи московський намул. Тому наш посол в Царгороді, маючи за завдання при патріяршому престолі добитися визнання УАПЦ, мусів захищати й історичну правду про Україну, як окрему одиницю Східної Європи перед загарбанням її Московією, коли Україна під історичною назвою Русь творила самостійну окрему від Москви чи Суздаля державу, в якій була Українська Автокефальна Церква та окремий, вибраний 1051 р. митрополит Іларіон. Щойно 1686 р., коли українську церкву насильливо об'єднано з московською, наша церква поступово втрачала свої окремі від московської особливості аж до 1919 р.

Зрозуміло, що акт 1. січня 1919 р. викликав спротив московських ієрархів в Україні, не кажучи вже про лють московської православної ієрархії в самій Московщині, чи як тоді (1919, 1920 рр.) урядово звано Російський С. Ф. С. Р. Після зайняття більшевицькими військами території України, московська патріярхія зразу скасувала Українську Автокефалію та знову підкорила українську церкву під свою зверхність.

Таку ж ворожу поставу до відновлення незалежності Української Церкви зайняли російські кола: церковні й політичні поза межами Росії.

**

Нашому послові в Стамбулі О. Лотоцькому доводилося захищати визнання Автокефальної Української Церкви з канонічних зasad. Патріярші урядові чинники були дуже консервативні в справах усіх цер-

ковно-адміністративних змін та не хотіли й чути про переведення якихсь змін. А до того в Царгороді не було самого патріярха Германа, який між іншим був приневолений державами-переможцями уступити з патріяршого становища за пронімецькі симпатії, будучи гей би ув'язненим на одному підцаргородському острові. На цей час заступав його містоблюститель патріяршого трону (Ільюкумтененс) митрополит Доротей.

Визнання УАПЦ було утруднене також політичною ситуацією України. Крім того успіхи білоросійської армії на советському фронті обнадіювали Європу ї патріярхат відновленням великої Росії. Патріярші чинники в Фенарі, бачили вже тоді лютъ російських „білих кіл“ на царгородському бульварі, куди прибувало раз у раз багато усякої доброармійської та політичної знаті та яка з обов'язку вірного православного не оминала фенарських порогів, боялися її помсти. До того всього долучилася прососійська постава представників Антанти в Царгороді, які, будучи під впливом російських кіл, як могли перешкоджали не лише українській, а й іншим державним акціям новоповсталих на згарищах російської імперії націй.

Таким чином, усі старання українського посольства за визнання патріярхію Автокефалії Української Православної Церкви мусіли бути ведені дуже обережно та з зrozумінням ще й інтересу самої патріярхії. Треба не забувати, що Фенар навіть якби й мав певну свободу руху та дій навіть у випадку визнання незалежності української церкви, все ж не поспішав з виданням такого документу автокефалії, не лише українській, а й кожній церкві.

Царгородський патріярхат відмовлявся свого часу визнати автокефалію не лише болгарської, сербської чи грузинської церков, але навіть своєї так мовити, одноплемінної грецької церкви у грецькому королівстві. Лише поставлення Царгороду перед доконаним фактом примушувало патріярхат визнати фактичний стан даної церкви в її адміністративному правному оформленні. Хоч московська церква, як знаряддя імперської політики, творила автокефалію православної церкви в Польщі уже по 1921 році та навіть автокефальність у ній української церкви.

Тут твердимо, що немас найменшої надії на те, щоб московська патріярхія сама коли небудь визнала автокефальність української церкви.

З цих причин урядово-правне оформлення відношення Української Автокефальної Православної Церкви до Вселенського Патріярхату 1919-20 рр. сталося на пів успішно після довгих пересправ, започаткованих 15 січня 1919 року, коли українське посольство в Царгороді внесло офіційне прохання про визнання. У відповідь на письмо посольства Фенар відповів так¹):

1) Проект листа патріярхального уряду до українського уряду (на ім'я прем'єра) в справі визнання автокефалії української православної церкви. (Акт без дати).

,Святий Синод Великої Константинопільської церкви, у відповідь на лист з 15 січня 1919 р. насамперед висловлює українському урядові та через нього благочестивому українському народові свою гарячу любов та матірнє співжиття з приводу всіх страждань, яких дізнав він за часу світової війни. Маємо віддати подяку для Милосердного та Всесильного Господа нашого Ісуса Христа, що заховав український народ цілим, непошкодженим та вільним від усякого лихого впливу.

Приступаючи затим до головного бажання Вашої Екцеленції св. Синод не може чинити інакше, як у згоді з належним голосом історії, а саме з тим, що Україна довгі літа була з погляду церковного незалежна та що через несприятливі обставини її пізніше р. 1685, підпорядковано московській церкві, а тому як рішення українського народу повернути свою незалежність, так і належне бажання Вашої Екцеленції не позбавлені підстав історичних та канонічних.

Св. Синод уважав би, що з цього погляду не має перешкод для того, що він погодився з так твердо утрутованим проханням, коли б лише сприяли тому і необхідні в таких справах канонічні форми, які до цього часу конечне додержуються. За такі уважається, по-перше, незалежність, по-друге, прохання української влади та церкви в даній справі до тої церкви, од якої так чи інакше вона залежала, та, по-третє, наявність вселенськоо патріярха, необхідна для того, щоб наступний акт здобув відповідний авторитет для себе.

Відсутність якраз трьох означених канонічних обставин перешкоджає тому, щоб св. Синод погодився на заявлене бажання, хоч воно й правильне, і справедливе.

Коли Ваша Екцеленція погодитесь ще який час пождати обрання патріярха, св. Синод уважає, що наступили б сприятливі обставини для дотримання вгорі означених, нині відсутніх, форм, які вповні та твердо задоволили б всі Ваші побажання.

З тою непохитною надією св. Синод з любов'ю звертається до возлюблених та благочестивих чад Української Церкви, як мати вітає і дякує їх за синові їх почуття та радість їм, щоб до часу, коли Господь завершить відновлювану будівлю, твердо стояли, об'єднані вірою, любов'ю та надією, закриваючи вуха на спокусливу проповідь інославної пропаганди, підлягаючи тим, кому доля призначила честь та відповідальність управляти та провадити ними з релігійно-церковного та всякого іншого погляду. Благодать Господа та мир і благословенство най будуть багаті та невичерпані на Вашій Екцеленції і на всьому благочестивому українському народові”.

Відповідь не задовольняла домагань посольства і воно її не прийняло. Після нових переговорів, па-

Карай-Дубина

ЧИ ВІДЖИВ КАПІТАЛІЗМ?

Теоретики марксизму-лєнізму твердять, що принципово на земній кулі в наші часи існують лише дві економічні системи: капіталізм і соціалізм. В колоніяльних і напівколоніяльних країнах Азії і Африці, за твердженнями „класиків” марксизму, коли соціалізм вже переміг в багатьох країнах на зміну нинішньому ладові має прийти соціалізм. Капіта-

тріярхат видав другого листа з датою 20. березня 1920 р., який був прийнятий обома сторонами²⁾.

Відповідь була така:

„У відповідь на послання Вашої Експеленції з 15-го січня 1919 р. маємо шану, згідно з синодальною постановою, повідомити Вас:

Як ми вже устно свого часу повідомляли Його Експеленцію возлюбленого нами п. О. Лотоцького, обміркування та винесення остаточного рішення щодо висловленого у посланні Вашому бажання стас нині неможливим з причин канонічних з огляду на вакантність патріяршої катедри.

Подачи ж сю відповідь з великою любов'ю, користуємося випадком висловити гарячу прихильність Матері Церкви до благочестивого українського народу, а також тверду нашу надію, що як він, так і поставлене над ним високе правительство стоятимуть і далі міцно в батьківській православній вірі, ждучи з цілковитою певністю здійснення свого бажання згідно з священичими канонами та правилами.

Передаючи при сій нагоді Вашій Експеленції та усім достойним членам правительства, як і всьому українському народові, молитвенне благословенство Матері, Великої Церкви Христової, та виaproшути благодать Господа нашого для успіху Ваших трудів, остається Вашої Високодостойної експеленції пильний до Господа молитвеник та відданий

Містолюбститель Вселенського Престолу Доротей 1920 р. Березня 9”.

Лист царгородського патріярхату, на думку О. Лотоцького, був найкращим в той час. Він зрушував українську справу і став „вихідною точкою для перевісправ за більш сприятливих обставин”.

Погодження посла О. Лотоцького прийняти патріярший документ до сліз зворушило митрополита Доротея, який з радості обняв та поцілував нашого посла.

²⁾ О. Лотоцький — „В Царгороді”, том XI, книга 5, Варшава, 1939, стор. 98-99. Акт пізвізнання автокефальності У. П. Церкви в Українській Державі, виданий Вселенським патріярхом. урядом за підписом заступником патріярха митроп. Доротесм.

лізм, мовляв, себе пережив і на його місце обов'язково приходить соціалізм, який колись в майбутньому переросте в комунізм. Така проста, вірніше спрощена, схема „класиків” марксизму про загибель капіталізму. Ця „схема” сьогодні відома майже кожній освіченій людині.

Проте, навіть найпростіша аналіза цієї маркситської схеми переконує, що твердження теоретиків марксизму-лєнізму не мають ніякої науковості, а є лише пропагандивним засобом, щоб виправдати всі криваві експерименти „соціалізму”.

Московські теоретики марксизму-лєнізму за класичний приклад загибелі капіталізму беруть Сполучені Штати Америки, де, ніби концепція капіталу досягла свого вершка, а тому система капіталізму тупцює на однім місці і тому ЗДА стали другорядною світовою державою. На перше місце в світі ніби виходить „соціалістичний табор”, провідна роль у якому належить Москві.

Ось що пише „Правда” ч. 58 за 1960 рік про економічне „відставлення” Америки від СССР.:

„Нова економічна боротьба за мирне існування, — говорив сенатор Джавітс, — с найбільшою небезпекою, порівняно до тих, які створювали комуністи до цього часу для вільного світу, бо „совети” можуть показати, на перший погляд, рекорд зростання промислового виробництва і піднесення життєвого рівня, який осiąгнув СССР за декілька десятиліть”... Але, читаючи такі твердження, — пише „Правда”, — американець не знаходить відповіді на головне питання: де ж все таки джерело успіхів СССР? Коли б ідеологи капіталізму могли сказати правду, вони мусіли б визнати, що капіталізм приречений, що майбутнє належить соціалізові. Далі „Правда” продовжує: „Перший аргумент ідеологів капіталізму, яким вони застушовують факт приречення капіталізму такий — у відставанні ЗДА винуваті самі американці. Державний секретар ЗДА Гертнер, виголошуючи промову перед Національною Радою міжнародної торгівлі, говорив в Нью Йорку: „На мою думку, за останній час ми забагато поглинули в насолоди нашого квітучого життя”... Капіталізм, запевняють американці, ще наповнений силою і здоров'ям, бо ж, згідно показників Бюро перепису в 1957 році, коли комітет Геллера визначав бюджет пересічної американської родини, він (бюджет) дорівнював 5.830 доларів на рік. (На соціальні гроші 58.300 карб. Автор).

За бюджет пересічної підсоветської родини „Правда” не згадує ані словом. Очевидно, що він мізерний, порівняно до бюджету пересічної американської родини. Коли б Москва перегнала цим бюджетом Америку, вона б давно вже репетувала на сторінках своєї преси. Московське Центральне Статистичне Управління тримає бюджет підсоветської пересічної родини в тасмниці. А варто було б оголосити, щоб ствердити ще раз „приречення” капіталізму та та „майбутність” соціалізму, тим більше, що ЦСУ, після оброблення відомостей перепису населення ССР, має найсвіжіші відомості про бюджет пересічної родини.

Про соціалістичний бюджет пересічної родини в ССР можемо мати лише деяке уявлення: В газеті „Молодь України” ч. 36 ц. р., в статті „Старші — молодшими”, майстер цеху Нікопольського рибного заводу Г. Крамарева розповідає, „що разом із зарплатою чоловіка їхній бюджет становить 1.100 карб. на місяць. В родині їх четверо”. (На американські гроші 110 доларів на місяць, або 1320 дол. на рік. Автор).

В газеті „Красная Звезда” ч. 42 за ц. р. в статті „Диханіс Отчізни” пишеться, що члени правління колгоспу „Шлях Леніна” Харківської області, у якому повідомляють сфрейтора Загаруєва: „... Заробіток колгоспника-різнопобочого становить 400—500 карб. на місяць, механізатора — 750 карб. Колгосп перейшов на оплату праці грішми”. Для „Правди” 5.830 доларів річного бюджету пересічної американської родини — це дуже багато, тому вона коментує це по своему, пишучи, що „понад 21 млн. із 43,7 млн. родин в ЗДА мали пересічний річний прибуток або заробіток, що дорівнював тільки половині 5.830 дол., а в багатьох випадках ще менший”...

„Але головним аргументом, яким віправдовується відставання ЗДА в економічному змаганні з ССР, — пише „Правда”, — є аргумент, який був сформульований керівником Центрального управління розвідки Алленом Даллесом в промові, виголошенні на останньому з'їзді Національної асоціації промисловців. Він заявив, що: „Кремлівські керівники спрямовують приблизно 30% валового національного прибутку в капіталовкладення, в той час, коли ЗДА тільки 17—20%. Очевидно, від

такої кількості пального під великим тискомsovets'ka промисловість зростатиме більш швидкими темпами, ніж промисловість ЗДА”. „Американський журналіст Ліппман обґрунтovує таку заяву Даллеса тим, що Америка витрачає більшу частину національного прибутку на приватні справи, на виробництво споживчих товарів, а ССР витрачає національний прибуток на капіталовклади в промисловість... Ми відстаємо в перегонах тому, що Америці не дозволено бігти”, — пише Ліппман в своїй статті”.

Самозрозуміло, що „Правді” і теоретикам марксизму згадані твердження А. Даллеса та Ліппмана не до смаку, бо вони заперечують приречення капіталізму. Тому „Правда” далі пише, що СДА відстають не через „заборону бігти”, а тільки тому, що американський капіталізм не здібний далі розвиватися, він приреченний історію до загибелі, як економічна система.

Ми навмисне тут докладно насвітили статтю в „Правді”, щоб потім показати всю псевдонауковість московських теоретиків, як також і „класиків” марксизму, що капіталізм не тільки не приречений до загибелі, а навпаки прогресивно розвивається далі.

Наперекір передбаченням Маркса, концентрація капіталу шляхом знищення дрібних підприємств потужніми не відбувається так, як пророкував автор „Капіталу”.

Якщо взяти для прикладу сучасний „класичний” капіталізм Америки, переконаємося, що кількість комерційних підприємств весь час чисельно збільшується. В 1939 році їх нараховувалося (за недокладними відомостями) понад 3.097.000, а в 1959 році кількість їх побільшилась до 4.009.000. За 20 років кількість різних комерційних підприємств зросла на один мільйон. В 1939 році нараховувалося 173.900 промислових підприємств і фірм, в 1959 році — 247.300, а в 1958 році 300.900. (Відомості взяті з „Information Please Almanac” за 1959 рік). Отже, велики монополії не знищили і не розорили дрібних капіталістів. Очевидно, в практичному житті бувають випадки, що великі капіталістичні фірми „ковтають” дрібніші, але це явище зовсім природне, і на його підставі не можна будувати псевдотеорії, що великі капіталісти пожирають дрібних.

Коли б капіталізм розвивався так, як твердять теоретики марксизму, в кожній вільній західній державі давно б вже не було дрібних приватних підприємств, бо у висліді конкуренції їх проковтнули б монополії. Конкуренція — це характеристична і притаманна риса кожної вільної господарки. Вона штовхає кожне підприємство до рухливості й елястичності, щоб задовольнити попит споживачів на різномірні товари. Кожна нова потреба споживачів дуже швидко задоволяється виробництвом аж до максимального рівня. Крім того, вільна господарка з її конкуренцією виявляє й потенціальні можливості розвитку т.зв. капіталістичної системи. Великий попит ринку вплинув на те, що виробництво в ЗДА напр. синтетичної гуми за час 1937—1955 рр. зросло в 19,75 разів, синтетичної волокнини за 2 роки — в 1,74 рази, алюмінію за 18 років — в 10,8 разів, магнію — в 27 разів і т.д. (Журнал „Планове Хозяйство“ ч. 4 за 1956 рік).

Дуже важливою рисою вільної господарки, при наявності конкуренції, є те, що життєвий рівень населення підноситься без перерви, а найголовніше, що він задоволяється повністю предметами споживання по можливих цінах при високій якості предметів (товарів). Це в свою чергу впливає на розвиток техніки.

Певно, що серед підприємців є тенденція до монополії, але проти таких тенденцій виступає держава. В ЗДА ще в 1840 році ухвалено „закон Шермана“, який забороняє всі види монополій. На підставі цього закону, напр., американська фірма Дюпон змушена була чотири роки тому, за постановою суду, продати низку власних підприємств, які створили замкнений монополістичний цикль в одній із галузей промисловості.

Капіталізм Америки, як і капіталізм інших країн, завжди знаходиться в конкуренційній боротьбі, щоб розвиватись далі. А щоб витримати конкуренцію та залишити при житті кожне підприємство на Заході, чи воно буде капіталістичне, чи народньо-капіталістичне, чи кооперативне мусить завжди виконувати одну просту умову — виробити і дати ринкові товар найліпшої якості в кожному разі не гірший як у конкурента і не дорожчий.

Для того, щоб ринок (споживачі) одержав товар ліпшої якости, потрібно провадити по-

стійно науково-дослідну роботу, спрямовану на те, щоб кожного разу винаходити нові методи і досконалішу технологію виробництва.

Але, крім високої якості, товар мусить бути дешевший. Отже собівартість його для підприємства мусить бути мінімальною, що в свою чергу обмежує відсотки прибутків від продажі товарів на ринках. Власник підприємства, або т.зв. „капіталіст“ не має права за рахунок зменшення робітничої заробітньої платні, осягати мінімальної собівартості виробів. Заробітня платня по професіям і видам праці твердо визначається законодавством держави. Крім того профспілки вільного Заходу ніколи не погодяться на зменшення заробітньої платні, навпаки, вони весь час ведуть боротьбу за її підвищення.

Можна досягнути мінімальної собівартості за рахунок дешевої сировини, але ж конкурент також нею користається. Крім того, дешева сировина буває завжди, як правило, гіршої якости. В минулі часи дешеву, але доброкісну сировину приватні підприємства Заходу одержували від колоніальних та напівколоніальних країн, однак тепер ці шляхи замкнені або майже замкнені.

Таким чином для т.зв. промислового капіталізму залишаються найскладніші шляхи зменшення собівартості:

а) Постійна модернізація підприємства, автоматизація і, через те, виробництво масової продукції;

б) Найбільш економічна, найпростіша, але найчіткіша організація керівництва підприємством;

в) Впроваджування на підприємстві найбільш удосконалених, але простих і економічно вигідних технологічних процесів. Модернізація та автоматизація підприємства і виробничих процесів — найголовніший шлях зменшення собівартості продукції. Вона полягає на тому, що на місце т.зв. „морально зужитого“ устаткування (варстатів, агрегатів, конвеєрів) впроваджується нове, яке відповідає технічному рівневі нашого часу.

Наскільки це важливе показує хоч би й такий приклад. На протязі 10 років (1945—1955) в Америці виробничі потужності зросли на 75%, а відрахування на амортизацію — 283%. Інакше кажучи за 10 минулих років все устат-

кування на американських підприємствах поновлено новим 1,6 разів. В ССР за цей же час варстati обновились лише на 70%, або 0,7 рази. З того виходить, що в ССР устаткування фактично не поновлювалось, а це дозвело до його „морального застаріння”.

Масовість продукції є другим фактором для зменшення собівартості, бо тільки вона (масовість) може забезпечити прибутки підприємствам. Однак масовість продукції майже завжди погіршує її якість, а крім того вона не під силу дрібним підприємствам. Тому більша частина підприємств, які виробляють масову продукцію, належить до власності крупних фірм, які одноразово з тим користаються її послугами дрібних. Напр., така потужна і велика фірма, як Дженерал-Моторс користується послугами 25.000 дрібних підприємств-постачальників. Вони забирають від Дженераль-Моторс 55% прибутків.

Московські теоретики „приречення капіталізму” твердять, що капіталісти грабують більшу частину національного прибутку держави, залишаючи для населення лише мізерну його частину. В ССР ніби навпаки, більша частина національного прибутку спрямовується на поліпшення матеріального життя працюючих.

Про розміри національного прибутку в ССР та скільки його спрямовується на піднесення життєвого рівня судити дуже тяжко, бо Москва ще ні разу не оголосила про це фактичних даних. Лише ЦСУ перший раз подало до офіційного відома в повідомленні „Про виконання державного пляну розвитку за 1959 р.”, що „національний прибуток ССР збільшився порівняно до 1958 року на 8%, тобто приблизно на 100 млрд. карб.” З цього можна виразувати, що в 1959 році він дорівнював, приблизно 1.250 млрд. карбованців. („Вестник Статистики” ч. 1 1960 р.). Далі в згаданому повідомленні пишеться, що „це забезпечило зростання накопичування для дальнього розширення соціалістичного виробництва і для піднесення народнього добробуту, як шляхом збільшення прямої заробітньої платні робітників і службовців та платні за працю в колгоспах, так і за рахунок громадського обслуговування працюючих”. Написано, як бачимо, загальніково, але конкретного нічого не довідуємося. Нам невідомий національний прибуток ЗДА

за 1959 рік, але американський журнал „The World Almanac” подав, що в 1953 році він дорівнював 305.002 млрд. дол. що на советський курс грошей дорівнюватиме 3.050,02 млрд. карбованців, або в 2,4 рази більший, ніж в ССР за 1959 рік. Самозрозуміло, що американська економіка не залишилася на рівні 1953 року, але протягом наступних років розвивалася далі, отже збільшився значно і національний прибуток держави.

Із згаданого журналу довідуємося й іншу цікаву річ: власники крупних монополів, які складають 1% американського населення, „загарбують” не 50% національного доходу, як про це твердять московські „клясики” марксизму, а тільки 0,06 частину його.

Прибуток всіх корпорацій, після відрахувань всіх податків з підприємств, дорівнював в 1953 році тільки 6% загального національного прибутку (18.284 млрд. дол.).

Цей прибуток (18.284 млрд. дол.) є залишатися до розподілу між „магнатами”. Але журнал „The World Almanac” повідомляє, що ці магнати, як і кожний американський громадянин, мусять заплатити загальнодержавний податок та місцевий (стейтовий). Якщо мільйонер має річний прибуток один мільйон доларів, він мусить заплатити 897 тис. доларів податку. Так фактично виглядає загарбання монополістами національного прибутку держави в „капіталістичній” Америці. Не сталося в Америці і ожебрачення пересічного населення „акулами імперіалізму”, як про це твердить сучасна московська пропаганда.

На початку цієї статті ми вже писали, що комітет Геллера виявив, що бюджет пересічної американської родини в 1957 році виносив 5.830 дол. на рік. Про це написала навіть і „Правда”. Нових відомостей ми не маємо, але журнал „Information Please Almanac” за 1953 рік подає такі відомості за 1951 рік: Річний бюджет менше 1000 доларів мало 13% загального американського населення; до 2000 дол. — 15%, до 3000 дол. — 18%, до 5000 — 33% і більше 5000 дол. — 21%. До цього бюджету не ураховано надбання та утримання персонального авта, бо в ЗДА мати власне авто — річ самозрозуміла.

При сучасному матеріальному рівні пересічного населення в Заході мати власне авто, те-

левізор, холодильник, піаніно і т. ін. — це не люксус, а конечна потреба життя.

Ми не заторкуємо тут капіталістичний спосіб провадження сільського господарства, але ніякої марксистської урбанізації, яку пророкували чи пророкують теоретики комунізму, не сталося. І, нарешті, що є дуже характерним, розвиток капіталізму не викликає „марксистського” загострення клясової боротьби між робітництвом і капіталістами. В наші часи політична боротьба на Заході твердо стоїть на системі парламентаризму, бо економічна і політична боротьба відбувається зовсім різними шляхами. Під час виборів до парламенту ані одна політична партія не може перемогти, якщо вона розраховує тільки на одну суспільну клясу або прошарок. Отже, парламентарна боротьба відбувається за масового виборця, а це в свою чергу злагіднює клясові загострення. Про це найліпше свідчить той факт, що до цього часу комуністичні партії на Заході, так само і в „соціалістичному таборі”, не захопили в державі владу шляхом вільних виборів.

Профспілки вільних країн всю свою увагу звертають на боротьбу за економічні інтереси працюючих, хоч компартії на Заході й намагаються економічну боротьбу профспілок сполучити з політичною боротьбою.

В принципі економічна боротьба працюючого населення спрямована до справедливого розподілу національного державного прибутку між всіма прошарками населення. Але, справедливо або не справедливо — це інша справа, — можна розподілити тільки певну кількість національного прибутку. Ця кількість не може бути більшою за ту вартість, що її випродуктувала національна економіка країни. Якщо ця рівновага буде порушена, ціни на ринку негайно збільшаться, що в свою чергу потягне за собою підвищення заробітньої платні. Зрозуміло, що життєвий рівень пересічного населення від того не поліпшиться. Цей економічний закон не можна порушувати однобічним потягненням як власниками підприємств, так і профспілками. Цей економічний закон діє і в „соціалістичному таборі”, — різниця полягає лише в тому, що тоталітарне плянування економікою ось вже 42 роки тримає на високому рівні ціни на товари при мізерній заробітній платні працюючих пересіч-

них мас населення. Таким чином, населення по-хижакькому грабується, національний прибуток накопичується, а про його справедливий розподіл не може бути й мови.

На вільному Заході профспілки до деякої міри ураховують згаданий економічний закон, тому в трудових договорах з підприємцями вони зазначають, що рівень робітничої заробітньої платні залежатиме від індексів, які відзеркалюють коливання життєвого рівня населення через зміни, що відбуваються в національному прибуткові. Очевидно, ураховуються й інші фактори.

Провадячи боротьбу за поліпшення життєвого рівня населення, профспілки в першу чергу, вимагає, щоб вони мали право контролювати прибутки підприємств, а тим самим і регулювати заробітну платню. Напр. профспілки сталеварної промисловості ЗДА, за постановою Верховного Суду від 1956 року, мають право контролі всіх прибутків, які одержують сталеварні концерни.

Західні профспілки розуміють, або вже починають усвідомляти, що збільшення національного прибутку, а тим самим і поліпшення життєвого рівня пересічного населення залежить від підвищення видайнosti праці, очевидно щоб воно не загрожувало здоров'ю робітників. Якщо раніше, в боротьбі за збільшення заробітньої платні, робітництво навмисне гальмувало видайність праці, то тепер вже того немає. Видайність праці, при сучасному науково-технічному розвиткові, не можна підвищувати за рахунок фізичного виснаження робітника. Ці твердження марксизму, як і твердження про додаткову вартість, в наші часи навіть не надаються й до архіву. Сьогодні наука створила такі досконалі електронні пристлади, які автоматично керують варстатами, агрегатами та конвеєрами. Тому профспілки сьогодні також вимагають від підприємців більшої автоматизації виробництва, ліпшої організації виробничих процесів, модерного устаткування і т. ін., але щоб фізичне напруження робітництва під час праці не тільки не збільшувалося, а навпаки, зменшувалося б.

Сьогодні шлях до збільшення визиску фізичних сил робітництва вже замкнений, бо для того існують профспілки і державне трудове законодавство.

I. Хорольський

РОБІТНИЧЕ „НІ!”

Большевицький мир, який накидає, і не без успіху, Москва вільному світові, приймають і пропагують найбільше ті шари з американського світу, проти яких ніби скеровується вістря того миру, яких думає знищити Хрущов у мирному співіснуванні через боротьбу „ідеологічну, економічну й політичну”. Московська преса без угаву говорить про посилену боротьбу за наступного миру, якого вона хоче. Ось цитата: „Кінець цієї боротьби може бути тільки один — повна перемога робітничої клясі. Перемога соціалізму в країнах, де проживає третина людства, важливий етап на шляху до цієї мети. Але цей успіх не означає і не може означати закінчення клясової боротьби між робітниками і буржуазією. Та боротьба іде і буде продовжуватись не лише в самих країнах, але й на міжнародній арені — між соціальними системами, розгортаючись в економічній, політичній і ідеологічній галузях” („Мирне співіснування і ідеологічна боротьба” — „Комуніст” число 16, 1959 року). Вже з цього уривка видно, що большевики ні на хвилину не думають припиняти підривної діяльності, якщо їм удасться умиротворити „буржуазний Захід” і „капіталістичну Америку”.

Ми тут не розглядаємо питання чи визискується робітник, а якщо так, то на якому рівні, що керує автоматичним устаткуванням через пульт. Це справа другорядна, хоч й дуже складна.

В такому напрямі на нашу думку сьогодні розвивається економіка вільного Західу, де, як твердять сучасні теоретики марксизму-ленінізму, капіталізм приречений до загибелі. На нашу думку він не тільки не приречений, а навпаки, прогресивно розвивається, переходить від іншої форми до іншої, більш складної, більше організованої і поліпшеної. Однією з так поліпшених форм є переростання капіталізму в т. зв. народний капіталізм. В наші часи в житті народного капіталізму ще не існує, однак його ознаки і прояви все більше й більше виявляються в сучасному житті на Заході.

(На обговорення)

В Кремлі виключають, навіть під час міротворення, припинення підривної діяльності московських колон в різних країнах. А що комуністичні партії є секціями чи відділами імперського ЦК, то річ здана і про це говорити зайво. Знають це й ділові кола „капіталістичного світу”, які, попробувавши московського кумису, наввипередки роблять свій мир. В Москві квасом частують, білі трійки „акулам” надсилають і не ховають, про що думають. „Зовсім безґрунтовні претенсії до комуністів, щоб вони продемонстрували свою добру волю, поступившись світоглядом, зробили поступки в царині ідеології, проявили терпеливість до буржуазних ідей. Тим, хто про таке думає, можна сказати: „даремно ждете, панове!” Мова ясна і відверта. І те напевно читають, коли не самі, то дорадники тих, що так люблять заколисувати супільну опінію чаклунством співіснування по-московському. Проте, це мало впливає і не отвережус великопростірних дільців, а з ними й деяких політиків.

Дехто вважає, що сили, які наполегливо підтримують співіснування з московським царством, не поінформовані, чи не розуміють, що заподіяв московський большевизм націям і тому, мовляв, не бачать небезпеки для людської свободи. Хто так думає, нехай пригадає, порівнюючи недавно розправу з мадярами. Чомусь сталося так, що одноразово в двох запальних точках розгорнулися військові акції. Акція проти Єгипту заслонила і у великій мірі морально виправдала перед світом катинську розправу над мадярами. Тому нічого дивного немає, що Об'єднані Нації, де ніби мають розв'язувати світові напіння, не мали сили і відваги повністю засудити московські злочини в Будапешті і в цілій країні. Вони забиваються, як забуто Катин, Вінницю, Київ, Варшаву і багато чого. Властиво, не забиваються, а їх оповівається різними співіснувальними теревенями і присипляється спільноту під звуки московських оркестрів та вправні виступи різних ансамблів. Обман чи пак обмін в повному розквіті. Чим тільки не міняються: вченими, студентами, театральними видовищами, мистецтвами і інше. В цьому політичному базарі, де йде великий бій між двома суперечними світорозуміннями і за-

РІЗНЕ

ПРИБОРКУЮТЬ МОЛОДЬ

Імперські суди судять українську і інших національностей молодь. Показові процеси, що їх організують советський уряд над молоддю, говорять багато. Центральна преса про них лише згадує, а більше пишуть обласні газети. За що судять? На суді в Кримові Розі суспільний обвинувач Н. Биков, старий комуніст, в своїй промові сказав таке: „Дивлюсь я на вас і думаю: станеться в світі якесь потрясіння, чи будете ви кров'ю і руками захищати, добуте руками ваших батьків”. Запит цікавий, в ньому весь глузд отих показових процесів, що широкою хвилею катяться по імперії. Відповіді на питання не знаходять в Кремлі, тому й судять.

Думали, що насадивши „Народні дружини” з штабами в містах, на підприємствах і установах, удастися приборкати молодечі приховані протести. Не помогло, як не помогли й бригади комуністичної праці. В країні, де 40 років твердиться про благородність праці, молодь цурається її, де соцреалістичні пісні оспівують подвиги і героїзм, молодь нудьгує і протестує в різних проявах проти нудоти штампів, шукає по-своєму виходу. З сторінок преси не сходять моралі і засуди „стиляг”, „механічних людей” і „нудьгуючої молоді”. На сторінках газет попадаються і за-

садами, виглядає, що большевизм і капіталізм находять спільні інтереси.

Інше становище займає до миротворчого базару організоване робітництво. В квітні в Нью Йорку відбулась конференція АФТ і СІО в справах зовнішньої політики. Робітництво, представлене на ній, рішуче відкинуло будьякі спроби обміну. „Ніякого обміну між вільними американськими юніями і урядовцями советських профспілок” — сказав лідер Міні, — „бути не може”. То голос мільйонів організованого американського робітництва. Така ж виразна постава його і до зустрічі на вершинах: „Всяка спроба умиротворити московську диктатуру закінчиться для світу так же катастрофально, як у свій час закінчилась спроба з Гітлером”. Подібних голосів з ділових фінансових, промислових і торговельних кіл майже не чути. Чи знають про це в Кремлі, пишучи про визволення від капіталу за підступного співіснування? Напевно, знають. Та ж Хрущов в Америці мило почував себе серед тих, кого збирається ліквідувати і дуже неприємна була зустріч з лідером робітництва, яке в пропаганді збирається визволити. Організоване робітництво каже — ні, а „капітал” хоче співіснувати.

мітки про конспіративні сходини в студентських гуртожитках, де ведуться дискусії на різні політичні теми.

Видно, що молодь в безвиході, яку їй накинуто в країні рабства, шукає доріг. Посиливши нагляд за молоддю внизу: на виробництвах, в школах і установах, Кремль шукає нових генеральних способів контролю над академічною високошкільною молоддю. В квітні опубліковано постанову про нові правила прийому до вищих учбових закладів. За тими правилами, до університетів і інститутів будуть приймати за рекомендаціями партійної адміністрації заводів і колхозів та будівельних закладів, на яких працює молодь.

Досі, згідно з постановою про обов'язкову трудову повинність, яку зобов'язана відбувати молодь після закінчення середньої школи, для вступу до високих шкіл досить було довідки про відбудутя тієї повинності. З цього року треба рекомендації партійної бюрократії. Подібне було в 20-их роках, коли мали рекомендувати „комбеди” (комітети незаможних селян), робочими і інші. Тоді боролися з клясово-чужими і соціально-чужими елементами, а на 40 році, вже під час соціалізму, Москва повернула на ті самі стежки, щоб не допустити до високих шкіл, заражених націоналізмом і ревізіонізмом. Крім інших причин, ця постанова є оборонним заходом Кремля проти наростаючих невдоволень молоді внизу. Старий закон великоруської общини, за яким „мир” тримав людину в общині, змодернізовано і молодь віддано в руки партійних сатрапів в колхозах, совхозах і на підприємствах.

ДІЛА ПАТРІЯРШІ

Про симбіоз московської патріярхії з безвірницькою владою імперії писалось у „Віснику”. Ми вважаємо, що діло тут не в поступках влади, як дехто думас, і не в самій тактиці Кремля, який використовує Церкву, а в глибокому зрозумінні обома сторонами історичних потреб розподілу ролей між большевицьким царством і патріярхією. Тому й дійшло до укладення історично-важливого погодження. Церква, розуміючи завдання імперської влади, не тільки пішла на співпрацю з нею, а й благословила її, зобов'язавшись підтримувати скрізь і у всьому її. Влада, за таку вірність постачає служителів культу ладаном, вином, одяжею і всіма земними благами.

Газета „Карпатська Русь” за 29 квітня, опублікувала посланіє московського патріярха Алексія до „єдино-кровних і єдиновірних” лемків і карпаторосів. Зміст його такий, як і має бути. Патріярх співчувас „віковим стражданням лемків”, запевняючи їх, що в Советському Союзі їхні земляки „забезпечені Божими храмами і усім потрібним і матеріальними умовами існування і життя”. А перед Великоднем ц. р. „Н. Р. С.” за 10 квітня надрукувало посланіє того ж патріярха до духовенства і православних вірних в Америці. Разом з тим екзарх патріярха в Західній Європі розіслав усім священикам і вірним таке ж послання, закликаючи їх повернутись в лоно єдиної матірної Церкви, яку очілює патріярх Алексій. Такі факти.

Редакція „Н. Р. С.” вмістила те, „посланіє” без жадної зауваги, а як важливий політичний документ і та-

ким він є в своєму задумі, бо розрахований на далеку мету. Московська влада роздувас пожежі, а Церква, з патріархом Алексієм на чолі, проповідус духовий мир, — консолідус на завтра вірних імперії, розсіяних у світі. Акція одна, а ролі поділено і кожний робить своє для інтересів Росії.

ЗМАГ В ПРОПАГАНДІ

На сторінках „Вісника” інераз говорилося про змаг за опанування азійсько-африканських просторів, за здобуття впливів там. Недавно подала свої висліди комісія, призначена президентом Айзенгавером в справах пропаганди. Ті висліди досить цікаві. Прикметним за твердженням комісії, для московської пропаганди, є її агресивність. Американська пропаганда мало переконлива і слаба. Америка, промовляючи до азійсько-африканських і інших народів, ніби виправдується. В тих зверненнях немає самовпевності і тої агресивності, яка властва Москві. В своїй пропаганді Америка уділяє багато уваги надто „високим матеріям”, американському високому стандартові життя, а де зовсім не промовляє до азійців і африканців.

Московська пропаганда говорить непосередньо до мас приступною для них мовою. Американці говорять про високий стандарт, а московська про народні традиції, звичаї і обичаї і, пристосовуючись до природних прагнень народів, закликає до боротьби з колоніалізмом. Америка звертається більше до інтелігенції, фактично до керівних кіл, а совєтська пропаганда апелює непосередньо до розбурханих мас, а що найголовніше, Москва веде свою пропаганду непосередньо через вишколених з народу.

„МЕРТВИЙ ОЖИВ”

Під час останньої подорожі Мікояна до Багдаду комуністи використали його побут і улаштували демонстрацію проти ель Касема. Сталось так, що на одному заводі трапився нещасний випадок з робітником. Цей випадок використано і оголошено страйк. Страйкарі організували урочистий похорон. Під час траурного походу вони несли велику чорну домовину, де лежав „убитий робітник”. За домовиною йшло дві-три сотні робітників. Процесія прямувала до будинку міністерства оборони, де міститься й канселярія прем'єра. Поліція зупинила демонстрантів коло одного будинку, де саме був Мікоян. Під час зутички з поліцією демонстранти випустили домовину і, на здивовання поліції і публіки, мертвий піднісся з домовини і почав тікати. В поліції він заявив, що втратив притомність і його в такому стані покладено в домовину, а коли вона опинилася на землі, то він прочманів. Вияснення, очевидно, зайві бо й без них зрозуміло.

ДО ПЕРЕДПЛАТНИКІВ!

ЗНАСТЕ, що ПІСЛЯПЛАТА НЕ БУДУЄ І НЕ СКРІПЛЮЄ ФІНАНСОВО ВИДАВНИЦТВА. ВИДАВНИЦТВО „ВІСНИК” ПРОСИТЬ ПЕРЕДПЛАТНИКІВ ЖУРНАЛУ, ЩО ДОСІ НЕ ВНЕСЛИ ПЕРЕДПЛАТИ, ЗРОБИТИ ЦЕ У ТРАВНІ.

АДМІНІСТРАЦІЯ ВІСНИКА

ДЕСЯТИЛІТТЯ ВІДДІЛУ ООЧСУ В ЙОНКЕРСІ

Одинадцятий Відділ в Йонкерсі відзначив десятиліття своєї праці. 1-го травня, після Богослужіння, посвячено прапор, а о 3-ій годині відбулася зустріч членів Відділу з громадянством.

Представник ГУ ОOЧСУ І. Вовчук передав прапор голові Відділу п. Гелеві, який разом з Управою і членством вклалі багато праці в йонкерській громаді. Вітаючи мейора міста, представників уряду та гостей, що прибули на урочистості, І. Вовчук пригадав, як 14 років тому вояки УПА, частина яких є членами цього Відділу, пробившись через більшевицькі застави, вказували політикам Європи і ЗДА на небезпеку Москви. Голосу тієї огорожі тоді не почули, а нині доводиться гасити пожежу в Кореї, Туреччині, Японії, а завтра, мабуть, і в В'єтнамі. Ми не докорясмо Заходові за це, але переконані, що, коли він хоче оборонити свободу, то немає іншого шляху, як боротьба з московською сатанією. Хто думає ублажнити чи укосити її, той стає спричинником зла і співвідповідальним за лихо, що вона котить. Ми прийшли до вільної Америки, стали її громадянами, але не повинні забувати України, що послала нас у світ не за лакомствами земними, а щоб сказати правду її і разом з вільним світом стати до оборони, загроженої свободи і в цій обороні помогти Україні здобути державну волю.

Наші предки, козаки, оселиючись на південних степах, починали не з засівів пшениці, а будували паланки і фортеці. Ми, оселившись на цій гостинній землі, організували Відділи ОOЧСУ, щоб працею в них на придбаній батьківщині, допомогти визвольним силам України. Ми хотіли і хочемо щоб Відділи стали тими духовно-культурними фортецями на американській землі, в яких би гартувався дух, розум на боротьбу з сатанинськими силами зла.

Пригадавши часи становлення американської нації, представник Головної Управи вказує, що могутньою і сильною країна стала не завдяки тим, що понад усе люблять лакомство земне, а тим, які „верхи на конях, з рушницею в руках вели вільне і сувере життя”, як згадує 25-ий президент ЗДА Теодор Рузвельт. Завдяки тим, що „в битвах і боротьбі за опанування цієї землі вичували глибоке задоволення і радість буття”, Америка стала могутньою і сильною нацією. В наші часи, коли сатанинські сили Москви, яка пацус над Україною, загрожують вже свободі і за океаном, ці прикмети були, і будуть вирішними у боротьбі за свободу людську. Живемо в часи, коли, як ніколи життя оплутане співіснувальною брехнею, іноді здається те апокаліптичним, тому і мусимо „ум гострить, настлювати волю”, як учив І. Франко.

Передаючи прапор голові Відділу, представник Головної Управи дякує йому, Управі і Членству за дотеперішню працю і висловлює певність, що посвячений прапор зміцнить, злитуре членство і громадянство Йонкерсу для виконання заповітів Івана Франка.

По-батьківському привітав присутніх мейор міста Крістен Кністенсен. Редактор Г. Білинський виголосив промову в англійській мові, а представники уряду Гіл Ланді, Аллбут Фіорелло, Джан Табін склали свої

привіти, пов'язуючи з нинішньою дійсністю. Щиро і безпосередньо вітали присутніх д-р Кіналь, п. М. Чалій, п. В. Мондзій, п. П. Герасимів та представники Відділів: Байону — М. Сірій, Джерзі Сіті — М. Бурій та Нью Йорку — Т. Підгородецький. Пан Коцбала коротко подав фрагменти з історії Відділу (гляди окрему замітку).

Виступ частини ансамблю легкого жанру, під керівництвом п. Юрія Кононєва в складі: пань Валі Калин і Іванні Кононів та п. Івана Самокишина, справив на присутніх надзвичайно присмінне враження. Виконавці зуміли в пісні-слові передати присутнім весняний аромат Карпатських гір і незабутнього Львова.

ІРО ОДИНАДЦЯТИЙ ВІДДІЛ ООЧСУ

У 1949 році, наш брат, як інтернаціональна персона ДП, зачав пакувати свої старі куфери, а дехто і скриню, прибдавши добра на німцях чи в IPO, та їхав до Бремену чи Гамбурга, де сідав на „міфу”, яка везла його до нового обіцянного краю ХХ століття — до Америки.

Спонзори прийняли нас сердечно, показуючи нам, що вони з 1905. Скорі знаходили ми якісь „руми” і яку-небудь працю і зараз стали думати за суспільну роботу. Тяжко нині повірити!

Як я приїхав в березні 1949 р. до своїх спонзорів д-рів Кіналів до Іонкерсу, то тут вже були також: один з перших грінорів і офісових докторів, д-р Григорій Чвартакський, п-во Кудрики, п-во Русинки, п-во Гелі. Коли за кілька тижнів я побачив бувшого упіста п. Михайла Шапкевича, то подумав собі, що з Україною не є так зле! Не мали ми тоді домівки, збиралися або в церковній галі, яка була часто зайнята, часом в біорі д-ра Чвартакського, та вкінці в Українсько-Американському Клубі при 13 Вашингтон вул., який нас кінцево прийняв на стало і то безплатно, за що їм і нині дяка.

Ми склали Тимчасовий Комітет на чолі з д-ром Чвартакським. По кількох місяцях хотіли включитися в загальні українсько-американські організації. Але до якої? Хотіли загальної, — Клуб, УНС?, ну може „Самопоміч”? Не вийшло. Було фіяско! Не так „Самопоміч” як її представник, сам завалив справу. Гроздило розбиття ще перед заснуванням якоїсь організації. Радились і узгіднили, що найліпше буде закласти ООЧСУ. І 2-го лютого 1950 р. в залі Укр.-Амер. Клубу зродилася надійна доросла дитина, яка не прогайнувала 10 років. Робили сходини, національні імпрези, обіди, віча, забави, бо то і грошей треба, хори, представлення („Вифлемська ніч”), веселі вечори, які часом світили сумною пусткою, працювали над відновленням і адміністрацією Домів СУМА (½ Комітету Дому СУМА — це очусівці), писали меморіяли до Вашингтону, до французького уряду і т. д., одним словом — 11-ий Відділ ООЧСУ у нашій місті старався провадити громадську роботу серед українців.

На жаль, не всі, що гаряче і пристрасно виступали років тому десять за ООЧСУ, сьогодні є в рядах членства. Видно, що і час і політика є змінні речі! Але маємо теж і ветеранів громадської роботи,

які солідно працюють по управах вже повних 10 років. І на них спирається вся робота, вони дають напрям, вони і в більшій частині всю працю виконують.

Запитасте хто? Не треба мені на це відповідати, Ви їх знаєте, ви їх все при громадській роботі бачите! І вони не хочуть, щоб їх хвалили. Вони це роблять не для похвали, а з мотивів — українського добра.

Випадає, однаке, згадати голів 11-го Відділу ООЧСУ за тих 10 років, бо так воно водиться: п. Микола Чолій — один рік, п. Коцибала — два роки, д-р Борковський — два роки, д-р О. Клос — один рік і п. Гіль, який головує третій рік.

М. Коцибала

МИСТ ЧЕРЕЗ ЛЯ-МАНШ

Десять місяців тому було опубліковано проект побудови підземного тунелю що сполучав би Францію з Англією. А в квітні ц. р. майже одноразово з тим, англійські, американські і французькі фірми внесли своїм урядам проект споруди мосту через англійський канал (Ля-Манш). Міст має сполучити береги Англії і Франції в найвужчій частині протоки, довжина його мала б бути 21 миля, завширшки 110 футів. Висота мосту над рівнем моря — 200 футів, і під ним зможуть проходити найбільші океанські пароплави. Рух по мосту в обидві сторони запректовано по двох залізничних коліях, п'яти автомобільних трасах, а одну призначено для мотоциклів і роверів.

З НОВИХ ВИДАНЬ

Олександер Оглоблин — Люди старої України. В-во „Дніпровська Хвіля”, Мюнхен 1959.

American Friends of Anti-Bolshevik Bloc of Nations, Inc. — RUSSIAN COMMUNIST EMPIRE UNDER KHRUSHCHEV. A statement on Russian communist imperialism and policy of liberation on the occasion of summit conference.

Євген Маланик — Illustrissimus Dominus Mazepa — тло і постать. В-во „Вісник” — 1960, стор. 32.

(Продовження з 2-ої сторінки обкладинки)

Листа ч. 230. Збір. Лука заставний — \$ 115.00.

\$ 25.00 — Укр. Кат. Молодь, Франфод.

\$ 15.00 — М. Мисишин.

По \$ 10.00: Н. Бесага, Л. Заставний, Д. Зазуляк, І. Лобів, Д. Слобода.

По \$ 5.00: Ю. Гаманюк, П. Пекар, Л. Галас, Т. Дупчак, І. Хоптій.

Листа ч. 231. Збір. О. Смочило — \$ 71.00.

По \$ 10.00: І. Майчуک, М. Пилипюк.

По \$ 5.00: І. Шанайда, Т. Боднарський, Д. Гуриш, О. Варилка, О. Смочило, С. Струкманчук, О. Сеник (молодший), Укр. Гор. Клуб Франфорд, Н. Леськів, Віктор Костирика.

\$ 1.00 — Я. Леськів.

Листа ч. 232. Збір. М. Пилипюк — \$ 57.00.

По \$ 5.00: А. Долюк, П. Леськів, М. Лясота, Ф. Колюмбійський, М. Кодлюк, І. Мароховський, В. Щирба, Б. Богдан, І. Чикита.

- \$ 3.00 — О. Сеник.
- По \$ 2.00: І. Бойчисько, Л. Бучинський, Ю. Нагірняк, Т. Радинський.
- \$ 1.00 — Я. Колодій.
- Листа ч. 225. Збір. М. Борецький і М. Івасів — \$ 10.00.
- По \$ 2.00: Р. Дяків, Я. Рудакевич.
- По \$ 1.00: о. Юліян Слонський, В. Чепіль, М. Караман, Войтарський, Стецік, М. Борецький.
- Листа ч. 223. Збір. Б. Кульчицький і С. Мадилюк — \$ 30.00.
- По \$ 5.00: М. Луцький, Я. (нечиткий), Є. Васюк.
- По \$ 2.00: З. Матла, О. Лис, Д. Сручко, Б. Демчишин, (нечиткий), (нечиткий), Н. Н.
- \$ 1.00 — С. (нечиткий підпис).
- Листа ч. 224. Збір. М. Дяків і Б. Казанівський — \$ 34.00.
- По \$ 10.00: Я. Потятиник, Віра.
- \$ 5.00 — Н. Котович.
- По \$ 2.00: Н. Н., М. Сидорак, Демчишин.
- \$ 1.50 — Н. Копановський.
- По \$ 1.00: Романяк, Граб.
- Листа ч. 214. Збір. М. Ганушевський — \$ 53.00.
- \$ 10.00 — М. Пришляк.
- По \$ 5.00: Інж. М. Ганушевський, Ю. Масюк, Р. Левицький, С. Шумська.
- По \$ 3.00: О. Білинський, Кечаківський Ярош, Н. Н.
- По \$ 2.00: М. Яцишин, В. (нечиткий), Р. Клос, Інж. І. Левицький, Володимир (2 нечитке).
- По \$ 1.00: М. Пасіка, Стефанишин.
- Листа ч. 215. Збірщик М. Утристко — \$ 12.00.
- \$ 10.00 — М. Дяків.
- \$ 2.00 — В. Загасайло.
- Листа ч. 227. Збірщик Я. Гречка — \$ 15.00.
- \$ 10.00 — Я. Гречка.
- \$ 5.00 — Семків.
- Листа ч. 213. Збірщик І. Крих — \$ 62.00.
- По \$ 10.00: В. Ходак, Т. Гоцинець.
- По \$ 5.00: С. Ярема, М. Савицький, М. Бурій.
- \$ 3.00 — В. Олексин.
- По \$ 2.00: М. Ярема, П. Осадчук, Гр. Неганда, М. Симків.
- По \$ 1.00: І. Жовнірів, М. Осадчук, Ю. Рощинський, І. Шанковський, В. Сидор, С. Федів, С. Дрогомірецький, М. Іванишин, Є. Рудакевич, В. Звіздак, А. Влюбленська, П. Конюх, О. Ковнір, О. Близник, П. Сташків.
- Листа ч. 207. — \$ 92.00
- По \$ 10.00: М. Солтис, В. Корчинський.
- \$ 7.00 — Ю. Лозовський.
- По \$ 5.00: М. Майчук, П. Кобрин, О. Кусень, д-р Б. Романенчук, А. Бачмага, В. Тисак, Б. Казалівський, Л. Грамяк, В. Сенів, Г. Іваськів, Саварин, П. Орел, Т. Борецький.
- Листа ч. 209. Збірщики: М. Ситник і С. Вишнівський — \$ 43.00.
- \$ 10.00 — Я. Рудий.
- По \$ 5.00: В. Викривач, Бrivий, М. Кушнір.
- \$ 4.00 — Филипович.
- \$ 3.00 — О. Борецький.
- По \$ 3.00: Татомир (нечиткий), Б. (нечиткий), Матковський.
- По \$ 1.00: Н. Н., О. Гайдучок, А. Панаєюк, В. Луців, (нечиткий).
- Листа ч. 206. Збірщик М. Тимків — \$ 160.00.
- По \$ 20.00: М. Ковалічин, Б. Старух.
- По \$ 10.00: І. Білинський, ЕКО крамниця, І. Гавриловів „Фортуну”, Л. Світенко (крамниця), Я. Мартинович, С. Лукасевич, Пазуняк, Повзанюк—Коморницький, (нечиткий), М. Федів, Вак-Бойчук.
- По \$ 5.00: О. Ватаманюк, Бульба—Генгalo („Ельдорадо” крамниця).
- Листа ч. 221. Збірщик В. Ткач — \$ 30.50.
- \$ 5.00 — І. Романюк.
- По \$ 3.00: С. Войтановський, (нечиткий), Медвідь.
- По \$ 1.00: О. Мандзюк, Зварич, С. Білик, А. Мороз, І. Васюрко, Т. Грицоко, Каспрук, Дорогий, Пасічник, М. Стоабранок, Д. Харина, В. Іспаніцкий, Е. Шкільний, П. Жарновський, Є. Кіцель.
- Листа ч. 210. Збірщик С. Гавриш — \$ 88.00.
- По \$ 10.00: С. Гавриш, Кулик.
- По \$ 5.00: Т. Мишишин, А. Мандзюк, В. Обущак.
- По \$ 3.00: І. Вайсарович, Битківський, О. Кужда, А. Когут.
- По \$ 2.00: С. Липка, дир. Воднар, В. Яцишин, М. Цибах, М. Білик, П. Альфавицький, М. Крушіляк, Мечник, В. Мартюк, В. Знак, Д. Галиняк, Яхвяк.
- По \$ 1.00: І. Дикий, Дудик, М. Тарас, П. Фимот, С. Гвоздь, С. Лукасевич, С. Мачаган, В. Семен, М. Дзвоба, М. Сапіга, Ляхович, І. Хапко, В. Столляр, І. Восколіб, Ковалік, К. Лут, М. Потучко.
- Листа ч. 219. Збірщик М. Валовський — \$ 68.00.
- По \$ 10.00: А. Стажнів, Л. Борило, М. Валовський, Л. Павло, П. Кірик.
- По \$ 5.00: П. Смузінський, П. Турчинський, В. Павлін.
- \$ 3.00 — (нечиткий).
- Листа ч. 218. Збірщик М. Кузевич — \$ 61.00.
- По \$ 10.00: М. Кузевич, І. Форостюк.
- По \$ 5.00: Я. Пенвальський, І. Пенвальський, О. Майчин, М. Римарчук.
- По \$ 2.00: В. Кривлюк, Н. Дачинський, Р. Посполита, М. Курпа, І. Важтих, Дмитрук, А. Стирак, М. Сагата.
- По \$ 1.00: Марія Поточний, В. Прайчак, Я. Філипович.
- Листа ч. 211. Збірщик Ю. Лазовський — \$ 60.00.
- По \$ 10.00: М. Марків, М. Ружилович, Т. Палько.
- По \$ 5.00: І. Палько, А. Марусяк, І. Фурчак, П. Савка, Д. Фіцяк, М. Цюпак.
- Листа ч. 205 — \$ 100.00.
- \$ 25.00 — д-р. М. Ценко.
- \$ 15.00 — д-р. І. Скальчук.
- По \$ 10.00: Я. Росола, д-р. П. Мірчук, О. Вілик, С. Ярема, м-р. М. Утристко, д-р. Я. Бернадин.
- Листа ч. 217 — \$ 32.00.
- По \$ 10.00: В. Коруд, В. Осідач, М. Шаран.
- \$ 2.00 — П. Кучерявий.
- Листа ч. 220. Збірщик О. Білик — \$ 15.00.
- \$ 10.00 — Б. Тодорів.
- \$ 5.00 — О. Білик.

ОВУРН, І. Й.

- По \$ 5.00: Г. Гавучак, О. Білинський.
- \$ 4.00 — Гр. Гавришків.

\$ 3.00 — П. Пирогович.

По \$ 2.00: М. Латанишин, М. Кіналь, С. Найда, М. Пінчак, А. Рочий, Р. Лемчак, Д. Голяк, от. В. Осташ.

\$ 1.50 — Вол. Вівсяник.

По \$ 1.00: К. Кузьмин, В. Матійчин, М. Голяк, Анна Сосняк, І. Лакота, П. Грицько, І. Слиавк, М. Ділай, П. Ділай, М. Дмитренко, С. Коник, Й. Шимків, Я. Коваль, А. Шварик, І. Гладун, В. Майовський, М. Гузилляк, І. Пачовський, І. Гузилляк, Г. Мільчаковський, Марія Шарун, О. Курляк. Разом — \$ 56.50.

ТРЕНТОН, Н. Дж.

Збірники: листа ч. 166 і 167 зб. Ст. Саган і М. Шевців — \$ 84.00, листа ч. 168 зб. Маріян Гуль — \$ 22.00, листа ч. 169 зб. З. Федорович і Б. Дубик — \$ 25.00, листа ч. 171 зб. З. Федорович і Р. Ганічак — \$ 130.00, листа ч. 173 і 174 зб. Ст. Білик — \$ 85.00, листа ч. 175 зб. А. Галайдіда — \$ 27.00, листа ч. 176 зб. І. Понятішин і Ілля Купецький — \$ 60.30, листа ч. 177 зб. Мих. Дзюбас — \$ 214.00. Разом зібрано \$ 648.30.

По \$ 25.00: Зенон і Евелін Федорович.

\$ 20.00 — Володимир Маленчак.

По \$ 15.00: В. Дубик, О. Дубик, Гр. Глушок.

По \$ 10.00: І. Галик, І. Фурник, Мих. Пиль, Ст. Саган, Мих. Шевців, Н. Н., В. Найда, З. і Р. Онищук, мгр. Р. Ганічак, І. Бойцун, О. Гоянук, Ст. Гуцман, М. Кардаш, Мих. Логін, посол І. Ігнатко, Д. Пасічник, І. Понятішин, Мих. Дзюбас, Мик. Шлапак, Теодор Ганасевич, Дм. Федорак, Мих. Кузів, Макар Копаниця, Іван Кльоц, Мик. Дяків, Р. Максимів, І. Дума, Гр. Буяр, І. Кузь, Мик. Колодій, Іван Парута.

По \$ 5.00: Вол. Гоеевич, Мих. Мрочко, П. П., інж. Т. Левицький, П. Булат, Л. Федорович, мгр. Б. Ковшевич, М. Ласковий, Ст. Білик, Дм. Максимів, М. Косович, Ол. Пліщук, В. Танчук, М. Старявський, Дм. Маціканіч, А. Галайдіда, П. Возньяк, А. Турчин, Г. З., Леся Понятішин, Любка Понятішин, оо. І. і Т. Атаманюки, М. Литвин, В. Котелевець, Б. Станько, А. Слабіцька, Дм. Надрага.

\$ 4.00 — А. Антонів.

По \$ 3.00: Б. Хабурський, Ст. Кухлевський, Ол. Огородник, Е. Обаранець, І. Хомин, В. Цюпа, Ст. Швець, інж. Т. Панаєюк, Ст. Загірний.

По \$ 2.50: Гр. Бірбан, Ілля Купецький.

\$ 2.30 — М. Дідух.

По \$ 2.00: В. Лукасевич, мир. Я. Лабка, Лев Штихно, М. Кащук, Р. Хомяк, В. Савула, Мих. Шинкарчук, П. Котельницький, О. Пилипяк, Дм. Валецький, М. Косівчук, Тарас Тепік, В. Скрипчук, Е. Бондаренко, Р. Мицик, Гуменюк, В. Пустовий, С. Заходько, І. Шведа, Ст. Шилкевич, І. Івашко, М. Мізюк, М. Васильків, М. Іващишин, Семен Колодій, Ст. Нечипоренко, Ольга Надрага, П. С..., В. Коцупей, В. Кревуськ.

По \$ 1.00: Д. Маркевич, В. Маркевич, П. Макар, К. Е., Г. Кравченко, Н. Н., І. Самокішин, М. Скоропад, А. Бохонко, О. Грицак, В. Копаниця, І. Сабат, М. Івахненко, О. Мізюк.

НОВАК, Н. І.

Листа ч. 1 — \$ 221.00.

\$ 30.00 — М. С.

\$ 15.00 — Микола Ганущак.

По \$ 10.00: Проф. Михайло Брунець, д-р М. Крижановський, М. Кушнір, М. Твердовський, Т. Підгородець-

кий, д-р. М. Савчук, Яськів і діти, С. Щебиволок, М. Ільків.

По \$ 5.00: І. Дзядів, Я. Вобак, Т. Васюта, М. Юзенів, мгр. В. Луцейко, В. Осередчук, М. Гориславський, д-р Р. Гуглевич, В. Ціхівський, д-р Ю. Стець, Н. Ільницький, М. Коритовський, М. Кулинич, В. Саляк, Л. Барицький, Г. Мокляк.

По \$ 3.00: П. Бурик, Р. Т.

Листа ч. 2 — \$ 90.00.

\$ 15.00 — П. Гуль.

По \$ 10.00: Д. Залізняк, М. Гладкий.

По \$ 5.00: П. Крижанівський, Т. Воднар, В. Кузик, С. Вітенюк, І. Роїк, М. Пасічник, Н. Вацяк.

По \$ 3.00: М. Заяць, В. Коваль, О. Шумило, В. Грицяк.

По \$ 2.00: І. Осіюк, Г. Сенів, І. Чижко.

По \$ 1.00: Р. Костицька, Д. Онищенко, А. Коваль.

Листа ч. 3 — \$ 122.00.

\$ 10.00 — М. Прибильський.

По \$ 5.00: В. Копчинський, О. Маркуш, І. Шудло, П. Ярема, К. Павлів, Ю. Проців, І. Полянський, Д. Вербовський, А. Пантер, І. Рипнянський, І. Стоцак, М. Когут, І. Мазурчак, О. Мацькевич, В. Команяк.

\$ 3.00 — І. Сливка.

По \$ 2.00: І. Баран, Д. К., Річ, С. Я., В. Кузьма, М. Ющук, О. Ціхоцький, А. Липтай, І. Войтович, Г. Очкун, О. Волошин.

По \$ 1.00: П. Шот, А. Перетяtkо, Б. Стеців, І. Л., П. Глот, Манчук, В. Верак, А. Плескун, М. Саляк, О. Шутер, В. Андрієвський.

Листа ч. 4 — \$ 61.00.

\$ 25.00 — Ю. Мачула.

По \$ 5.00: Н. Івасішин, В. Піх, „Поділля”, О. Паращак.

\$ 3.00 — І. Іваськів.

По \$ 2.00: М. Кіра, О. Олійник.

По \$ 1.00: В. Лихолад, І. Макар, К. Микитич, С. Горошко, М. Михайлевич, А. Съвєнц, С. Дикий, Ваврук, І. Чернявський.

Листа ч. 9 — \$ 73.00.

\$ 25.00 — І. Кульчицький.

\$ 20.00 — М. Басак.

\$ 10.00 — М. і А. Кухарук.

По \$ 5.00: М. Великий, д-р М. Кравчук.

По \$ 2.00: М. Шевчук, І. Лепкалюк, (нечиткий), М. Сурмач.

Листа ч. 11 — \$ 74.00.

По \$ 5.00: В. Бабський, Е. Рибицький, І. Макар, С. Івахів, І. Подусовський, І. Робороцький, Л. Рейнарович, В. Квасній, М. Береза, П. Савчишин, Р. Посікіра, (нечиткий).

По \$ 3.00: С. Кінь, Семенюк.

По \$ 2.00: В. Сметанюк, А. Ройовський.

По \$ 1.00: І. Борис, П. Івахніна, В. Навроцький, І. Дем'янчук.

Листа ч. 13 — \$ 81.00.

\$ 10.00 — Ю. Микитин.

По \$ 5.00: І. Безубяк, І. Плісак, В. Костик, О. Свєнц, М. Голубінка, М. Косондяк, Данилів, Я. Гуменюк, М. Корнага, К. Шалайко, І. Довгий, Т. Жовтій.

\$ 3.00 — Г. Дякун. — Жертовдавцям щире спасибі!

(Продовження виказу в наступному числі)

У виданні
Організації Оборони Чотирьох Свобід України
та
Ліги Визволення України
вийшов 170 том Записок Наукового Товариства
ім. Шевченка

О. ОГЛОБЛИН
ГЕТЬМАН ІВАН МАЗЕПА
ТА ЙОГО ДОБА

Монографія на 410 сторінок з 10 розділів — це синтеза наукової праці автора протягом кількох десятиліть над „добою мазепинського ренесансу”.

В книзі вміщено недруковані досі ілюстрації і малу України.

Обкладинка і заставки до розділів — в стилі бароко, роботи мистця М. Бутовича.

Мовна редакція — В. Давиденка.

Короткий огляд праці — в англійській мові.

Книга в твердій оправі (емітація шкіри) з золотим відбитком на обкладинці.

Ціна книги — з пересилкою — \$ 6.00

ПРИДБАЮЧИ КНИГУ, ПОМАГАСТЕ
ШИРИТИ ПРАВДУ ПРО УКРАЇНУ В СВІТІ!

Замовлення приймає:

V I S N Y K
P. O. Box 304, Cooper Station,
New York 3, N. Y.

AMERICAN FRIENDS of ANTI-BOLSHEVIK
BLOC of NATIONS, Inc.

**RUSSIAN COMMUNIST EMPIRE
UNDER KHRUSHCHEV**

A statement on Russian communist imperialism and policy of liberation on the occasion of summit conference

Замовляйте негайно і розішліть перед „вершинною” конференцію своїм американським приятелям!

Ціна 1 прим. — \$ 0.50
10 прим. — \$ 3.00
20 прим. — \$ 5.00

B i s n i c k O O C S U
P. O. Box 304, Cooper Station
New York 3, N. Y.

НЕМАЄ УКРАЇНСЬКОЮ РОДИНИ
БЕЗ УКРАЇНСЬКОЮ КНИГОЗВІРНІ!
НЕМА УКРАЇНСЬКОЮ КНИГОЗВІРНІ
БЕЗ ВІДАНЬ ООЧСУ:

Ціна в дол.

O. Оглоблин: Гетьман Іван Мазепа та його доба	6.00
410 сторінок	4.10
У. Самчуць: Чого не гойть огонь. Роман.— 288 стор.	3.75
Е. Маланюк: Малоросійство, 36 стор.	0.50
Е. Маланюк: Остання весна — поезії, 104 стор.	1.50
А. Княжинський: На дні СССР, 232 стор.	2.75
М. Щербак: Багаття — лірика, 64 стор.	0.75
Правда про Рощю — за Астольфом де Кюстіном	
опрацював О. Мирчанський	2.00
Ф. Одрач: Щебетун — повість, 294 стор.	2.50
Л. Старицька-Черняхівська: Іван Мазепа,	
стор. 154	1.25
Л. Старицька-Черняхівська: Останній спін,	
44 сторінки	0.60
Д. Донцов: Підстави нашої політики,	
210 стор., тверда оправа	2.75
м'яка оправа	2.25
Е. Маланюк: До проблеми більшевизму,	
82 стор.	1.00
• Исторія Русів, 346 стор., тв. оправа	3.00
м'яка оправа	2.50
Д. Донцов: Правда праділів великих, 95 стор.	0.50
О. Оглоблин: Думки про Хмельниччину	1.00
Д. Донцов: Поетка вогняних меж — Олена	
Теліга, 93 стор.	0.50
О. Оглоблин: Українсько-московська	
угода 1654 р., 100 стор.	0.50
О. Оглоблин: Хмельниччина і Українська дер-	
жавність, 24 стор.	0.25
В. Гришико: Пансловізм в советській історіографії	
і політиці, 37 стор.	0.25
Б. Кравцов: Людина і воїн (сл. п. Р. Шухе-	
вича-Чупринки), 31 стор.	0.25
Е. Ляхович: Перевірка наших позицій, 15 стор.	0.15
Е. Маланюк: Нариси з історії нашої культури,	
80 стор.	0.50
П. Мірчуць: З моого духа печаттю (у 25-ліття	
ОУН., 30 стор.	0.25
В. Січинський: Крим, істор. нарис, 31 стор.	0.25
Т. Ерем: Советський акваріюм, 142 стор.	0.50
М. Щербак: Шлях у вічність, поема, 29 стор.	0.25
РІЧНИКИ „ВІСНИКА” за 1953, 1954, 1955, 1956,	
1957, 1958 і 1959 роки в гарній полотняній	
оправі з золотими витисками	5.00

АНГЛОМОВНІ ВИДАННЯ:

Le Vasseur De Beauplan: "A Description of Ukraine"	
в книзі 3 мали України з XVII стол.	3.00
M. Чигоринський: The economic factors in the	
growth of Russia, тв. оправа, 178 стор.	3.75
O. Оглоблин: Treaty of Pereyaslav, 100 стор.	0.50
100 стор.	0.50

Замовлення просимо присилати на адресу:

V I S N Y K
P. O. Box 304, Cooper Station,
New York 3, N. Y.